

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็ก ในการจัดทำแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับเนื้อหาสาระสำคัญ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
2. ครูผู้ดูแลเด็ก
3. การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็ก
4. เด็กปฐมวัย
5. การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้
6. แผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย
7. กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา
8. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
9. บริบทองค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 10.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 10.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 50) ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดในสถานะของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่เด็กทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยต้องอาศัยแนวคิดและหลักการ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และได้สรุปแนวคิดในการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. เด็ก การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับตัวเด็กในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝัง การฝึก และการให้เด็กได้ปฏิบัติจริง สิ่งแวดล้อมและสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็ก
2. ผู้บริหาร จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก หลักสูตรก่อนประถมศึกษา หลักการจัดการศึกษาอย่างละเอียด การเลือกครูและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กได้

อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ครูและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ครูและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาความรู้ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

3. การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องเหมาะสม ได้แก่ การจัดอาคารสถานที่ที่มีครูอนุบาล วิชาการอบรมเลี้ยงดู เครื่องเล่น เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมประจำวัน และความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อการพัฒนาและการให้การศึกษาแก่เด็ก

4. การปรับปรุงหลักสูตร ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้มีการพัฒนาแนวการจัดการสหกรณ์ โดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรปฐมวัย

วัฒนา ปุญญฤทธิ์ (2553 : 7) การศึกษาปฐมวัยคือการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาการในเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 8 ขวบหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การจัดการเด็กในที่นี้รวมถึงการจัดการศึกษาทางเป็นทางการ(formal group settings) และการจัดการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ(informal group settings)เพราะการเรียนรู้ของเด็กในช่วงวัยดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการเรียนรู้ในอนาคต

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดในสถานะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของการศึกษาระดับปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ และเป็นวัยแห่งความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาระดับปฐมวัย ดังต่อไปนี้

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2550 :17-24) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดูแล และการศึกษาที่จัดให้กับเด็กแรกเกิดถึงอายุ 8 ปีซึ่งอยู่ในช่วงวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงและเจริญงอกงาม ในด้านการพัฒนาการมุ่งให้เด็กได้เข้าถึงความเป็นจริงของอารมณ์ตระหนักถึงทักษะทางสังคมและพัฒนาภาวะสร้างสรรค์ รู้จักตนเองภาคภูมิใจในตนเองและมั่นใจในตนเอง (Gordon and Browne) การศึกษาในระดับนี้จึงถูกเรียกว่าเป็น “การศึกษาและการอบรมดูแล” ไปด้วยเช่นกัน

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2551: 45) ความสำคัญของการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ว่าเป็นการจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการเพราะเป็นวัยที่มีอัตราในการเจริญเติบโตสูงสุดสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่หากได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ถูกต้องเหมาะสม

วัฒนา ปุญญฤทธิ์ (2553 : 15) ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยคือการศึกษาที่ครูจะสอนได้ตั้นจำเป็นต้องศึกษาเด็ก ยิ่งกว่านั้นงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการทางสมองมนุษย์ยังเน้นความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยโดยเฉพาะในช่วงของ 5 ปีแรกของชีวิตว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุด

สำหรับการเรียนรู้ และเด็กจำเป็นต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่จากพ่อแม่หรือผู้ดูแลตั้งแต่แรกเกิด โดยการให้ความรัก การโอบกอด สัมผัส พุดคุย และเล่นกับเด็กเพื่อให้สมองของเด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ การเข้าใจพัฒนาเด็กส่งผลดีต่อครูผู้สอนหลายประการ ผลดีประการหนึ่งคือ ช่วยให้ครูเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น ยังสามารถวางแผนหลักสูตร การเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้มากขึ้น ศักยภาพ การเข้าใจพัฒนาเด็ก ส่งผลดีต่อครูผู้สอนหลายประการ ผลดีประการหนึ่งคือ ช่วยให้ครูเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น ยังสามารถวางแผนหลักสูตร การเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้มากขึ้น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2553 :19) ได้จัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัย เป็นการศึกษาที่มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมสติปัญญา คุณธรรมและจริยธรรม ที่พึงประสงค์อยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข ให้มีความพร้อมที่จะเข้าศึกษาในการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า การศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญค่อนข้างมากการศึกษาในระดับนี้ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง ต่อเนื่อง สอดคล้อง เหมาะสมกับวัย และส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมสติปัญญา คุณธรรมและจริยธรรม ที่พึงประสงค์อยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข ให้เด็กมีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็ก 3 – 5 ปี

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 8 -47) อธิบายถึงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ของกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 ไว้ดังนี้ คือ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

1. จุดหมาย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมาย เป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และสุขนิสัยที่ดี

1.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและ

ประสานสัมพันธ์กัน

1.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข

1.4 มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม

1.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

กำลังกาย

1.6 ช่วยเหลือตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัย

1.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย

1.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
 ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

1.10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

1.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

1.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

2. คุณลักษณะตามวัย คุณลักษณะตามวัย เป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจน ต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันท่วงที คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 – 5 ปี มีดังนี้ เช่น พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญา

3. สารการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สารการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และ สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่มีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่นั้นเนื้อหา การท่องจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น และผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสารการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สารการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วนดังนี้

3.1 ประสบการณ์สำคัญ ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญมีดังนี้

3.1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่ การทรงตัว และการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่ การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก การรักษาสุขภาพ การรักษาความปลอดภัย

3.1.2 ประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ดนตรี สุนทรียภาพ การเล่น คุณธรรม จริยธรรม

3.1.3 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ การเรียนรู้ทางสังคม เช่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การวางแผนตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ การมีโอกาสได้รับความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเอง และผู้อื่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น การแก้ปัญหาในการเล่น การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย

3.1.4 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่ การคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ เวลา

3.2 สารการเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก สารการเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็ก ที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอน สามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัยความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริง สารที่เด็กอายุ 3 – 5 ปี ควรเรียนรู้ เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัวและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา โดยเด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

ครูผู้ดูแลเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่กำกับ ดูแล เลี้ยงดู และให้ความรู้ ให้การศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็ก ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้ดูแลเด็ก มีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2553 : 14-17)

บทบาทครูผู้ดูแลเด็ก

1. ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็กครูผู้ดูแลเด็กจะต้องทำหน้าที่ดูแลเด็กและปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีพัฒนาการทุกด้านตามวัย และมีการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2. ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในลักษณะบูรณาการครูผู้ดูแลเด็กมีหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในลักษณะบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือให้เด็กได้พัฒนาด้าน

จิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อมกัน โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่น และการลงมือกระทำ ดังนั้น ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องส่งเสริมให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูดและกิริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยน แสดงความรักความอบอุ่น

3. สังเกต ฝ้าระวัง และบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นคนช่างสังเกต ฝ้าระวังปัญหาสุขภาพ พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จดบันทึกพฤติกรรมเพื่อจะได้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติและผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันที่

4. มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นคนช่างสังเกต มีความรู้ และเข้าใจพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และไม่พึงประสงค์ของเด็ก ซึ่งพฤติกรรมนั้น อาจเกิดจากการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งการปรับตัวของเด็กต่อสิ่งแวดล้อม หากไม่ได้รับการแก้ไขตามแนวทางที่เหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กในอนาคตแม้ว่าเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันตามพันธุกรรมและการอบรมเลี้ยงดู แต่ถ้าเข้าใจและช่วยลดพฤติกรรมจะช่วยขจัดปัญหาที่จะตามมาได้ทันที่

5. จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมกับการพัฒนาเด็กทุกด้าน ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องดูแลจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และมีบรรยากาศเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

6. ประสานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็ก ครอบครัวและชุมชนครูผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กโดยเป็นคนกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครองสมาชิกในครอบครัวและบุคคลต่างๆ ในชุมชน เพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของเด็กได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

7. รู้จักพัฒนาตนเองในทางวิชาการและวิชาชีพครูผู้ดูแลเด็กจะต้องใฝ่หาความรู้ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนี้

7.1 การพัฒนาด้านความรู้ทางวิชาการและทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่องเช่น การศึกษาหาความรู้ การเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และเทคโนโลยีโดยอาศัยสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/สถานพัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและจัดตั้งชมรมเครือข่ายครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ครู ผู้ดูแลเด็ก

7.2 การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะรักเด็กอุปนิสัย อ่อนโยนมีกิริยาจาไม่มนวลอ่อนหวาน ใจเย็น รู้จักปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองอยู่เสมอ

หน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก

ครูผู้ดูแลเด็กจะอยู่กับเด็กตลอดทั้งวัน ดังนั้น จึงมีหน้าที่ ดังนี้

1. อบรมเลี้ยงดูเด็ก ตั้งแต่รับเด็กจากผู้ปกครองจนกระทั่งส่งคืนให้ผู้ปกครอง
 2. จัดกิจกรรมประจำวัน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และได้รับการพัฒนา ทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย โดยจัดกิจกรรมกลางแจ้ง ในร่ม และจัดมุขกิจกรรมต่างๆ เช่น มุมหนังสือ มุมศิลปะ มุมดนตรี ฯลฯ
 3. ปลุกจิตสำนึกให้เด็กรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตย การรักษาสีเสื้อแวดล้อม ความมีระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบความมีน้ำใจ ฯลฯ
 4. ดูแลความปลอดภัยและรักษาความสะอาดภายในและภายนอกอาคารของศูนย์ฯ
 5. ให้เด็กเคารพธงชาติ และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
 6. สสำรวจรายชื่อเด็กที่เข้ารับการเลี้ยงดูประจำวัน เยี่ยมเยียนผู้ปกครองและเด็ก ในกรณีที่เด็กไม่มาเรียนเกิน 3 วันและในกรณีที่เกิดปัญหาอื่นๆ
 7. จัดเตรียมสถานที่เรียน จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอนโดยเน้นวัสดุที่มีอยู่แล้วในห้องถิ่น จัดอาหารเสริม น้ำดื่มน้ำใช้ จัดทำบันทึกการสอน และบันทึกประจำตัวเด็ก ตลอดจนจัดทำทะเบียนอุปกรณ์การเรียนการสอน
 8. จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ตามโครงการจัดหาอาหารเสริม (นม) สำหรับเด็ก
 9. จัดทำบัญชีแสดงรายการอาหารกลางวันรายสัปดาห์ ตามโครงการจัดหาอาหารกลางวันสำหรับเด็ก
 10. ร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครอง จัดบรรยายภาคสิ่งแวดล้อมในบริเวณศูนย์ฯ
- จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าครูผู้ดูแลเด็กมีบทบาทหน้าที่ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็ก

การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กที่ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียงนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

นักวิชาการและการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ดังนี้

“การพัฒนา” Development ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 (2546 : 779) ได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา” คือ “ทำให้เจริญ” ดังนั้นการพัฒนาจึงหมายถึง การทำให้เจริญ

“บุคลากร” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 (2546 : 629) ได้ให้ความหมายของคำว่า “บุคลากร” คือ “ผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 18) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการบริหารงานบุคคล ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถทักษะ เจตคติของบุคลากรไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เป็นการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงานให้ปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

พยอม วงศ์สารศรี (2544 : 116) ให้ความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึงการทำให้มีคุณภาพมากขึ้น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือการดำเนินงานเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบให้มีคุณภาพ มีประสบการณ์และประสบผลสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจแก่องค์กร

สุธี สิทธิสมบูรณ์ และ สมาน รังสิโยภุชงค์ (2544 : 10) กล่าวว่า การพัฒนาบุคคลหรือการฝึกอบรมเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานดีขึ้น ตลอดจนมีทัศนคติในการทำงาน หรือเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างหรือเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการดำเนินงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

เนตรพัฒนา ยาวีราช (2546 : 156) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึงกระบวนการในการเสริมสร้าง เพิ่มพูนความรู้และทักษะหรือความชำนาญงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนในขอบเขตของการปฏิบัติงาน

ชัยยุทธ ศิริสุทธิ (2547 : 20) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง การทำให้มีคุณภาพมากขึ้น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลก็คือ การดำเนินการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบให้มีคุณภาพประสบความสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจแก่องค์กร

จากที่กล่าวมาการพัฒนาบุคลากรเป็นการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริม สนับสนุน เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะช่วยเหลือครูผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีความรู้ความสามารถ ในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ระดับปฐมวัยและนำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ไปจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร

กิติมา ปรีดีติลล (2545 : 48) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรว่า ในวงการต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรอย่างมาก เนื่องจากวิทยาการที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่ง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำรงวิถีชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ การงาน ถึงแม้แต่ในวงราชการก็มีการจัดดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างแพร่หลาย จะเห็นได้จากมีหน่วยงานที่รับผิดชอบพัฒนาครูมากมาย การพัฒนาบุคลากรไม่เพียงแต่จะทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานที่ดีขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้ได้ผลงานสูงและเป็นประโยชน์ต่อบุคลากร ในด้านการเลื่อนตำแหน่งการงานอีกด้วย

บุญเลี้ยง สุวรรณสนธิ (2542 : 14) ได้สรุปว่า การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญ เนื่องจาก สามารถทำให้บุคลากรมีความรู้ความชำนาญมากขึ้น สามารถติดตามความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการใหม่ ๆ ได้ทันทั่วถึง และยังช่วยให้ตนเองมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและสามารถที่จะพัฒนาหน่วยงานของตนเองให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพ

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2546 : 156-157) กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานนั้นได้มีการกำหนดคุณสมบัติหลักเกณฑ์และวิธีการเป็นอย่างดี แต่ก็มิได้เป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้เพราะวิทยาการต่าง ๆ ได้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ การแข่งขันในตลาดมีเพิ่มขึ้นทุกวัน ฉะนั้นหน่วยงานจึงควรพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ ในขณะที่บุคลากรที่ทำงานอยู่แล้วก็ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อเตรียมสำหรับความก้าวหน้าในตำแหน่งสูงขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย บุคลากรทุกประเภทขององค์กร แม้จะมีความสามารถดีเด่นเพียงไรก็ตาม ถ้าเวลาผ่านไปนาน ๆ บรรดาความรู้ความชำนาญก็ย่อมอ่อนลงเป็นธรรมดา หรือบางทีการทำงานจำเจอยู่เสมอ ๆ งานที่ทำก็จะกลายเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายได้ การพัฒนาบุคลากรจึงมีความจำเป็น บุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่เหนือกว่าปัจจัยทางการบริหารอื่น ๆ เพราะมนุษย์ทำหน้าที่รวบรวม ผสมผสานปัจจัยอื่น ๆ เพื่อให้ดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลสำคัญในการที่จะต้องมีการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นนำความรู้ ทักษะที่ได้รับจากการพัฒนาฝึกอบรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงาน ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาบุคลากรทำให้ระบบและวิธีการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. การพัฒนาบุคลากรช่วยประหยัดทรัพยากรในการปฏิบัติงาน เนื่องจากการทำงานผิดพลาดน้อยลง หรือลดข้อผิดพลาดในการทำงาน
3. การพัฒนาบุคลากรช่วยให้ประหยัดเวลาในการที่พนักงานจะลองผิดลองถูกเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การอบรมเทคนิคการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ หากได้รับการฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง ก็จะทำให้ทราบเทคนิควิธีลัด ช่วยประหยัดเวลาได้มาก
4. การพัฒนาบุคลากรช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บริหารลงได้มาก ในการไม่ต้องเข้าควบคุมอย่างใกล้ชิด สามารถปล่อยให้พนักงานผู้ปฏิบัติมีอิสระ มีความคิดริเริ่ม สามารถควบคุมผลการทำงานของตนเองได้โดยมิต้องถูกควบคุมจากผู้บังคับบัญชามากนัก
5. การพัฒนาบุคลากรเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคลผู้นั้นเอง เพราะบุคลากรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ มีความพร้อมในการก้าวสู่ตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น สามารถพัฒนาตนเองได้

จันทร์ธานี สงวนนาม (2544 : 117) ในการพัฒนาครุว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทำให้ครุมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานที่ดีขึ้นส่งผลให้ได้ผลงานสูงสุดความผิดพลาด การพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีการ กระบวนการที่สำคัญยิ่งสำหรับหน่วยงานหรือผู้บริหาร เพราะการที่หน่วยงานหรือผู้บริหารได้คัดสรรบุคลากรเข้ามาทำงานในหน่วยงานแล้ว ใช่ว่า

บุคลากรเหล่านั้นจะมีความรู้ความสามารถในทุกเรื่อง ทุกสถานการณ์ ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องทำอย่างไรที่จะต้องทำการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานของตนที่รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีความรู้ความสามารถตามสถานการณ์และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้รู้ทันการเปลี่ยนแปลง ทำให้งานนั้นประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และประสิทธิภาพของงานเจริญก้าวหน้าต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากร เป็นวิธีการ กระบวนการที่สำคัญยิ่งสำหรับหน่วยงานหรือผู้บริหาร เพราะการที่หน่วยงานหรือผู้บริหารได้คัดสรรบุคลากรเข้ามาทำงานในหน่วยงานแล้ว ใ้เชื่อว่าบุคลากรเหล่านั้นจะมีความรู้ความสามารถในทุกเรื่อง ทุกสถานการณ์ ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องทำอย่างไรที่จะต้องทำการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานของตนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีความรู้ความสามารถตามสถานการณ์และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินการให้บุคคลมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่เพื่อผลงานขององค์กรเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องหาทางเพิ่มประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงาน ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 19) ได้กล่าวไว้ว่า มีเป้าหมายในการพัฒนาข้าราชการครู ดังนี้

1. ให้ข้าราชการครูประจำการได้รับการพัฒนาอย่างน้อย 1 ครั้ง ในเวลา 2 ปี
2. ส่งเสริมการพัฒนาครูให้แล้วเสร็จภายใน 5 ปี นับจากปี 2540 เป็นต้นไป

เกศณี ชิวปรีชา (2544 : 32 - 35) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของข้าราชการครูตลอดชีพการเป็นครู ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพของนักเรียน

กิติมา บริดีติติก (2545 : 118) การพัฒนาบุคลากรมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนและปรับปรุงคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่เพื่อผลงานของสถาบันเพื่อสนองความต้องการที่จะก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติงาน จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องพยายามหาทางให้ผู้ปฏิบัติงานได้เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ความสามารถจะอำนวย

เมธี ปิณฑานนท์ (2549 : 114-115) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาครูฝ่ายการสอนไว้ว่า แผนงานพัฒนาบุคลากรฝ่ายการสอนมีมากมายและแตกต่างกันแต่มีความมุ่งหมายคล้ายกัน คือ เพื่อที่จะได้ปรับปรุงครูทั้งทางด้านแผนงานการศึกษา และ ความสามารถทั่วไปของครูที่ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในตำแหน่งที่ถือครองอยู่นั้นคือพยายามที่จะแก้ปัญหา ที่มีอยู่ทั้งของรายบุคคลและของหน่วยงานใดมุ่งที่จะพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. พัฒนาทักษะการสอนเป็นรายบุคคล
2. ความสามารถในการให้เนื้อหาสาระในการสอนทั้งหมดแก่นักเรียน
3. ให้สามารถใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในชั้นเรียนได้

4. พัฒนาความสามารถในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อประเมินค่าพัฒนาการของนักเรียน

5. ให้สามารถควบคุมชั้นเรียนได้

6. ให้เข้าใจหน้าที่ของการศึกษาที่มีต่อสังคม ความสัมพันธ์การศึกษา กับสังคม เศรษฐกิจและโครงสร้างการปกครองของประเทศ

7. เพื่อให้ระลึกถึงข้อจำกัดต่างๆ ในแผนงานการศึกษา การร่วมมือกับบุคลากรอื่น ๆ ในเรื่องของการศึกษาและให้การสนับสนุนในการแก้ไขและปรับปรุง

8. สามารถทำงานร่วมกับครูคนอื่นๆ ได้และหาประสบการณ์เรียนรู้ต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

9. เพื่อช่วยระบบโรงเรียนในการพัฒนาจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ของการเรียนการสอน

10. เพื่อร่วมมือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคณะของบุคคลในหน่วยสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการทางสังคมและตระหนักในความคาดหวังในการทำงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพเพื่อความสำเร็จของงานและความเจริญก้าวหน้าขององค์กรและสังคม

กระบวนการพัฒนาบุคลากร

กระบวนการพัฒนาบุคลากร หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินการในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานอย่างมีระบบแบบแผน นักวิชาการ ได้เสนอแนะคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานอย่างมีระบบแบบแผนไว้ดังนี้

การพัฒนาบุคลากรเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาองค์กรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การไปในทางที่ดีขึ้น ให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เป้าหมายขององค์กร จึงได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน โดยจัดทำเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการในการการพัฒนาบุคลากรไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2540 : 156) สรุปกระบวนการในการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไว้ 4 ขั้น ดังนี้

1. การหาความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร
2. การวางแผนพัฒนาบุคลากร
3. การดำเนินการพัฒนาบุคลากร
4. การติดตามและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร

รัตนา เนื่องแก้ว (2548 : 32-35) ในการพัฒนาบุคลากร มีวิธีดำเนินการโดยใช้วิธีการพัฒนาผู้ได้บังคับบัญชา ตามแนวคิดของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ใน 5 ด้าน ดังนี้

1. การปฐมนิเทศ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ที่เข้ามาทำงานใหม่ หรือผู้ที่รับราชการมานานแล้ว แต่เพิ่งย้ายสับเปลี่ยน หรือหมุนเวียนมาปฏิบัติงาน

หน้าที่ใหม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์สำหรับแนะนำชี้แจง ให้ทราบความรู้ทั่วไป ไป กฎ ระเบียบ สร้างความคุ้นเคยกับผู้ร่วมงานลักษณะโครงสร้างขององค์การ นโยบายของ องค์การ เพื่อให้สมาชิกใหม่เข้าใจวัตถุประสงค์ รวมทั้งเรียนรู้สภาพแวดล้อมขององค์การ เพื่อ สร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงาน และเป็นประโยชน์ในการทำงานต่อไป

2. การฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่มีระเบียบแบบแผนซึ่งมุ่งหมายที่จะพัฒนา บุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่สามารถนำมาใช้เพื่อ เปลี่ยนแปลงการกระทำ หรือพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคคล

3. การส่งเสริมด้านวิชาการ มีวัตถุประสงค์ให้บุคลากร ได้รับความรู้กว้างขวาง ยิ่งขึ้น และสามารถทำได้หลายรูปแบบ เน้นในเรื่องของการให้ความรู้

4. การส่งไปศึกษาดูงาน เป็นการเพิ่มพูนวุฒิ ของบุคลากรให้มีความรู้ยิ่งขึ้น การที่ บุคลากรทำงานอยู่ที่ใดนานๆ ความรู้ความสามารถอาจล้าสมัย ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ เทคโนโลยีใหม่ๆ หรืออาจใช้วิธีการใหม่ๆ ไม่เป็น จึงต้องส่งบุคลากร ไปศึกษาดูงานในหน่วยงานที่ มีระบบการทำงานที่ดีและทันสมัย

5. การส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ เป็นการพัฒนาบุคลากรอีกวิธีหนึ่ง ที่จะทำให้ บุคลากรมีความรู้เพิ่มขึ้น หรืออาจได้รับความรู้ใหม่ ซึ่งอาจทำได้ทั้งภายในประเทศและ ต่างประเทศ

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ (2545) วิธีการพัฒนาบุคลากร สามารถทำได้ดังนี้

1. การฝึกอบรม
2. การเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการพัฒนาตนเอง
3. การวิจัยปฏิบัติการ
4. การศึกษาดูงาน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ
5. การจัดกิจกรรมทางวิชาการ เช่น การประชุมทางวิชาการ การประชุม

ปฏิบัติการ (workshop) การสัมมนา และการจัดนิทรรศการ

6. การจัดระบบพี่เลี้ยง (mentoring) เพื่อให้การแนะแนว (counseling) และ เพื่อการเสนอแนะ (coaching)

7. การศึกษาต่อ

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากร ต้องเริ่มต้นที่การสำรวจปัญหาความต้องการ ของหน่วยงานกระบวนการเริ่มจากการวางแผนการดำเนินการตามแผน การติดตามและ ประเมินผล การดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงพัฒนา ดังนั้นในการวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการพัฒนา ครูผู้ดูแลเด็กจึงเป็นการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริม สนับสนุน เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะช่วยเหลือครูผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีความรู้ ความสามารถ ในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ระดับปฐมวัยและนำแผนการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ ไปจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยใช้กล ยุทธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ

เด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย คือเด็กอายุ 3 -5 ปี เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่การเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ซึ่งเด็กในวัยนี้จะเป็นวัยที่แสดงบุคลิก ลักษณะของตัวเองออกมาอย่างเห็นได้ชัด คือ เด็กในวัยนี้จะ เป็นวัยที่ซุกซน ไม่ชอบอยู่กับที่ ชอบเล่น ชอบทำหาย เป็นวัยที่ชอบสำรวจ คือ อยากรู้ อยากรู เห็น อยากรู ทดลอง เอยปากถามคือจะชอบถามโน่นถามนี่อยู่เสมอ และวัยนี้จะชอบเล่นของเล่นมาก ไม่ ค่อยเชื่อฟังและโมโหง่าย เอาแต่ใจตัวเองชอบบอิจฉาผู้อื่น เช่น อิจฉาน้องตัวเอง และชอบ เลียนแบบผู้อื่น เช่นจะเลียนแบบผู้ที่โตกว่า และนอกจากนี้เด็กจะเป็นวัยที่มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่ง จะดูได้จากการที่เด็กเล่นของเล่น(นิอร รอดขาว. 2550 : 16-23)

พัฒนาการเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย คือเด็กอายุ 3 -5 ปี ในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้อง พาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันเวลาที่ พัฒนาการของเด็ก ปฐมวัยในทุกด้านอันประกอบด้วยด้านร่างกาย, ด้านอารมณ์และจิตใจ, ด้านสังคม, และด้าน สติปัญญา เด็กปฐมวัยจัดอยู่ในระยะวัยทองของชีวิต โดยเฉพาะ 3 ปีแรก เป็นจังหวะทองของการ สร้างเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นการวางรากฐานของการพัฒนาความเจริญเติบโตทุกด้านโดยเฉพาะ ทางด้านสมอง เพราะสมองเติบโตและพัฒนาเร็วที่สุด ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูในช่วงระยะนี้มีผล ต่อคุณภาพของคนตลอดชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาองค์ความรู้ จากต่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการพัฒนาสมอง ที่สนับสนุนให้เห็น ความสำคัญของการพัฒนาเด็กในช่วงวัยเริ่มแรกของชีวิต เช่น การพัฒนาสมอง ซึ่งพัฒนาอย่าง รวดเร็วในช่วงวัยนี้บทบาทของพ่อแม่ในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัย กระบวนการเรียนรู้ ของเด็กปฐมวัย การพัฒนากระบวนการคิด แนวคิดนวัตกรรมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ปฐมวัย ตลอดจนมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยองค์ความรู้ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการ พัฒนาสมอง จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย นับตั้งแต่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้ดูแล ผู้เลี้ยงดู เด็ก และบุคลากรที่ทำงานด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็ก ปฐมวัย มีแนวทาง หลักการที่ชัดเจนที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย และร่วมมือกันพัฒนา เด็กปฐมวัย ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ให้แข็งแรง เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาไปสู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ ที่มีความสมบูรณ์พร้อมเป็นคนดี คนเก่ง ที่มี ความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และประสบการณ์การเรียนรู้ ในช่วงเด็กปฐมวัย ยังเป็นพื้นฐานการ เรียนรู้ในวัยต่อไป และการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 - 5 ปี มีดังนี้

เด็กอายุ 3 ปี

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
 - 1.1 กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้

- 1.2 รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว
- 1.3 เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้
- 1.4 เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้
- 1.5 ใช้กรรไกรมือเดียวได้
2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ
 - 2.1 แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก
 - 2.2 ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม
 - 2.3 กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดน้อยลง
3. พัฒนาการด้านสังคม
 - 3.1 รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง
 - 3.2 ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น)
 - 3.3 เล่นสมมติได้
 - 3.4 รู้จักรอคอย
4. พัฒนาการด้านสติปัญญา
 - 4.1 สืบหาสิ่งต่างๆ ที่เหมือนกันและต่างกันได้
 - 4.2 บอกชื่อของตนเองได้
 - 4.3 ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา
 - 4.4 สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้นๆ ได้
 - 4.5 สนใจนิทานและเรื่องราวต่างๆ
 - 4.6 ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองง่ายๆ และแสดงท่าทางเลียนแบบได้
 - 4.7 รู้จักใช้คำถาม อะไร?
 - 4.8 สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย
 - 4.9 อยากรู้ อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว

เด็กอายุ 4 ปี

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
 - 1.1 กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้
 - 1.2 รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง
 - 1.3 เดินขึ้น ลงบันไดสลับเท้าได้
 - 1.4 เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้
 - 1.5 ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้
 - 1.6 กระฉับกระเฉงไม่ชอบอยู่เฉย
2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ
 - 2.1 แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์
 - 2.2 เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถ และผลงานของตนเองและผู้อื่น

- 2.3 ขอบท่าทายผู้ใหญ่
- 2.4 ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ
- 3. พัฒนาการด้านสังคม
 - 3.1 แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง
 - 3.2 เล่นร่วมกับคนอื่นได้
 - 3.3 รอคอยตามลำดับก่อน-หลัง
 - 3.4 แบ่งของให้คนอื่น
 - 3.5 เก็บของเล่นเข้าที่
- 4. พัฒนาการด้านสติปัญญา
 - 4.1 จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ได้
 - 4.2 บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้
 - 4.3 พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองหลังจากได้รับคำชี้แนะ
 - 4.4 สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง
 - 4.5 สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น
 - 4.6 รู้จักใช้คำถาม ทำไม?

เด็กอายุ 5 ปี

- 1. พัฒนาการด้านร่างกาย
 - 1.1 กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้
 - 1.2 รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง
 - 1.3 เดินขึ้น ลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว
 - 1.4 เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้
 - 1.5 ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด
 - 1.6 ใช้ก้ำมเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกทรงเท้า ฯลฯ
 - 1.7 ยึดตัว คล่องแคล่ว
- 2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ
 - 2.1 แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
 - 2.2 ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
 - 2.3 ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง
- 3. พัฒนาการด้านสังคม
 - 3.1 ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
 - 3.2 เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้
 - 3.3 พบผู้ใหญ่ รู้จักไหว้ ทำความเคารพ
 - 3.4 รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่
 - 3.5 รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

- 4.1 บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนก และ จัดหมวดหมู่สิ่งของได้
- 4.2 บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้
- 4.3 พยายามหาวิธีแก้ปัญหาคด้วยตนเอง
- 4.4 สนทนาโต้ตอบ / เล่าเป็นเรื่องราวได้
- 4.5 สร้างผลงานตามความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่
- 4.6 รู้จักใช้คำถาม ทำไม? อย่างไร?
- 4.7 เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม
- 4.8 นับปากเปล่าได้ถึง 20

หลักพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของร่างกาย และแบบแผนของร่างกายทุกส่วน การเปลี่ยนแปลงนี้จะก้าวหน้าไปเรื่อยๆ เป็นขั้นตอน จากระยะหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง ทำให้เด็กมีลักษณะและความสามารถใหม่ๆ เกิดขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เจริญก้าวหน้าตามลำดับทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา พัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนกระทั่งเข้าสู่อายุ 3-6 ปี ซึ่งมีลักษณะพิเศษกว่าประสบการณ์ในช่วงวัยอื่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านที่เกิดขึ้นอย่างผสมผสานในช่วงเวลาเดียวกันและสามารถสังเกตเห็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจน ซึ่งอัตราในการเปลี่ยนแปลงของเด็กแต่ละคนอาจมีอัตราการเปลี่ยนแปลงช้า เร็วแตกต่างกัน แต่ส่วนมากแล้วพฤติกรรมก็มักจะจะเป็นไปตามแบบแผนและมีรูปแบบทิศทางเดียวกัน (สุชา จันทน์เอม, 2542 : 40) หลักพัฒนาการของเด็กปฐมวัย สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ โดยยึดหลักของพัฒนาการมนุษย์ ดังนี้

1. องค์ประกอบของพัฒนาการ พัฒนาการของเด็กปฐมวัยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสำคัญ 2 อย่าง คือ

1.1 วุฒิภาวะ (Maturation) หมายถึง สภาวะการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เกิดขึ้นถึงระดับการแสดงศักยภาพที่มีอยู่ภายในตัวเด็กแต่ละคน ในระยะใดระยะหนึ่งที่กำหนดตามวิถีทางของธรรมชาติ และนำมาซึ่งความสามารถกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เหมาะสมกับวัย ศักยภาพที่เด็กแสดงออกมาในเวลาอันสมควรนี้ หรือที่เรียกว่าระดับวุฒิภาวะ (Maturity) มีอยู่ในตัวเด็กตั้งแต่กำเนิดและถูกกำหนดโดยพันธุกรรมด้วยเหตุนี้ระดับวุฒิภาวะของเด็กที่จะแสดงความสามารถอย่างเดียวกัน อาจแสดงออกมาในช่วงเวลาที่ต่างกันก็ได้ เช่น โดยทั่วไปเด็กจะวาดรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ ประมาณอายุ 4 ปี เด็กบางคนอาจจะทำได้เร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์นี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ และความสัมพันธ์ของมือและตา รวมทั้งทักษะการรับรู้เกี่ยวกับรูปร่าง

1.2 การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์ที่ได้รับ หรือจากการปฏิบัติ อบรมสั่งสอน และการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความต้องการและความสนใจของเด็ก ทำให้ความสามารถต่างๆ ของเด็กถูกนำออกมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่ ทั้งนี้การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมีขอบเขตจำกัดทั้งช่วงเวลา ความสนใจที่สั้นและเนื้อหาที่เป็นรูปธรรม ตลอดจนวิธีการเรียนรู้ในรูปแบบของการเล่น ที่เด็กได้ลงมือกระทำ ศึกษาค้นคว้า สำรวจสิ่งรอบตัวตามความพอใจของตนเองและเก็บสะสมเป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล เช่น เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีหนังสือนิทานและของเล่น รวมทั้งมีผู้ปกครองที่เอาใจใส่เล่านิทานหรือแนะนำการอ่าน มักจะเรียนรู้การอ่านได้อย่างรวดเร็ว กว่าเด็กที่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวุฒิภาวะและการเรียนรู้ กล่าวคือ วุฒิภาวะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับการเรียนรู้ ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง ความสามารถบางอย่างอาจไม่เกิดขึ้นหรือเกิดช้ากว่าที่ควรได้ เช่น ความสามารถในการใช้ภาษา เด็กที่มีวุฒิภาวะในการพูด จะสามารถเปล่งเสียงพูดออกมาได้เอง แต่ถ้าไม่ได้รับการสอนภาษาพูดก็จะใช้ภาษาพูดไม่ได้เลย ในทางตรงกันข้าม เด็กที่ยังไม่บรรลุวุฒิภาวะในการพูด ถึงแม้ว่าจะได้รับการเคี่ยวเข็ญฝึกภาษาพูดมากสักเพียงใด ก็ไม่อาจพูดได้ ถ้าเด็กยังไม่พัฒนาถึงวุฒิภาวะนั้น จึงเห็นได้ว่าเด็กแต่ละคนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองตามกำหนดเวลาเฉพาะของพัฒนาการนั้นๆ โดยธรรมชาติ อันก่อนความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปตามขั้นตอนของพัฒนาการ โดยมีสภาพแวดล้อมช่วยเสริมต่อพัฒนาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วงเวลาที่เด็กสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่นี้ เรียกว่าระยะพอเหมาะ (Optimal Period) ลักษณะพฤติกรรมที่เด็กสามารถแสดงออกเมื่ออยู่ในขั้นพัฒนาการนั้นๆ เรียกว่า พัฒนาการตามวัย (Developmental Task) เด็กที่แสดงพฤติกรรมตามขั้นพัฒนาการได้พอเหมาะกับวัย จะถือว่ามีพัฒนาการสมวัย

2. แบบแผนของพัฒนาการ พัฒนาการของเด็กปฐมวัยทุกคนเปลี่ยนแปลงไปตามแบบแผนเดียวกัน คือ

2.1 แบบแผนของพัฒนาการ เด็กปฐมวัยทุกคนมีลำดับขั้นของพัฒนาการเหมือนกัน เปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอนอย่างต่อเนื่องและมีทิศทางก้าวหน้าโดยไม่ข้ามขั้น และไม่มีการหยุดนิ่งอยู่กับที่ พัฒนาการในขั้นต้นจะเป็นพื้นฐานของพัฒนาการในขั้นต่อไปที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น ความสามารถในการวาดรูป เด็กเล็กจะสามารถใช้ก้ำมเนื้อแขนและมือในการเคลื่อนไหวลากเส้นโยงไปมาอย่างไม่ทิศทาง จนสามารถบังคับก้ำมเนื้อนิ้วได้มากขึ้นในการควบคุมการลากเส้นโยงมีทิศทางตามความต้องการและสามารถวาดรูปคล้ายของจริงได้ในที่สุด

2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านปริมาณ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สังเกตได้ชัดเจนสามารถวัดได้ โดยเฉพาะการเพิ่มขนาดของรูปร่างและอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย เมื่อเด็กอายุมากขึ้นและได้รับสารอาหารที่เพียงพอตามความต้องการของร่างกาย ขนาดของร่างกายก็จะขยายใหญ่ขึ้น สวมนสูงและน้ำหนักก็เพิ่มขึ้น รวมทั้งการแสดงออกถึงขีดความสามารถในด้านต่างๆ ก็เพิ่มขึ้นด้วย เช่น การเรียนรู้คำศัพท์มากขึ้น ความจำเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เพิ่มขึ้น เป็นต้น ในช่วง

ปฐมวัยนี้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างร่างกายเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ และเกิดจากการเจริญเติบโตของกระดูกและกล้ามเนื้อ ทำให้เด็กมีรูปร่างผอมและสูงขึ้น

2.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สลับซับซ้อน เกี่ยวข้องกับกลไกในการทำงานภายในร่างกายที่ก่อให้เกิดความสามารถใหม่ๆ เช่น ก่อนที่จะใช้คำพูดสื่อความหมายคล้ายผู้ใหญ่ได้ จะต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอนเกี่ยวกับการใช้ภาษา เช่น การฟัง การเปล่งเสียง การแยกความแตกต่างของเสียง การเลียนเสียง การเรียนรู้ความหมาย และอื่นๆมาเป็นลำดับ

2.4 ความสัมพันธ์ของพัฒนาการแต่ละด้าน พัฒนาการของเด็กเกิดจากการเปลี่ยนแปลงหลายด้านผสมผสานกัน พัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ สังคม สติปัญญา มีความสำคัญเสมอภาคและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหมด การเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการด้านหนึ่งย่อมส่งผลให้พัฒนาการด้านอื่นเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งในทางบวกและทางลบ เช่น เด็กที่มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์มักเคลื่อนไหวคล่องแคล่ว สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีอารมณ์แจ่มใส รู้จักควบคุมอารมณ์ เข้ากับผู้อื่นได้ดี และมีความสนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัว ในทางตรงกันข้าม เด็กที่สุขภาพไม่ดี มักประสบปัญหาด้านการเจริญเติบโตของร่างกายล่าช้า หรือหยุดชะงักชั่วขณะหนึ่ง อารมณ์หงุดหงิด มีอาการเศร้ายิ้ม ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นยาก และขาดสมาธิในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ

2.5 ลักษณะเด่นของพัฒนาการ แต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนของพัฒนาการ ลักษณะบางอย่างอาจพัฒนาเร็วกว่าลักษณะอื่นและสังเกตเห็นเด่นชัดได้ เช่น ในช่วงอายุ 3 ปี เด็กจะเริ่มรับรู้และสังเกตความแตกต่างทางเพศ เมื่ออายุ 4 ปี จะช่างซักถาม สนใจเล่นร่วมกับผู้อื่น พออายุ 5 ปี จะชอบความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ลักษณะเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นปกติ เมื่อเด็กอายุมากขึ้นก็จะพัฒนาไปตามวุฒิภาวะและจากมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับ

2.6 ความคาดหวังของพัฒนาการ พัฒนาการมนุษย์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีขั้นตอนและได้ถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอน จึงสามารถทำนาย คาดหวังความสามารถและพฤติกรรมตามขั้นพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยของเด็กอย่างคร่าวๆ ได้ ทั้งนี้เมื่อเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างเหมาะสมตามวุฒิภาวะและความพร้อม พัฒนาการก็สามารถดำเนินไปด้วยดีสมวัย หากมีอุปสรรคหรือความผิดปกติเกิดขึ้นในช่วงใดของพัฒนาการ ก็ย่อมส่งผลต่อแบบแผนพัฒนาการขั้นต่อไปให้หยุดชะงักเบี่ยงเบนไปจากเกณฑ์ปกติและอาจส่งผลกระทบยาวไปจนตลอดชีวิตได้

2.7 ความเสื่อมของพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา มีทั้งการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะหรือความสามารถใหม่ๆ และความเสื่อมหรือการสูญเสียคุณลักษณะหรือความสามารถเดิมบางอย่าง เช่น เด็กสูญเสียฟันน้ำนมก่อนจึงเกิดฟันแท้เข้ามาแทนที่ เด็กจะพูดเสียงอ้อแอ้ที่ฟังไม่รู้เรื่องก่อนจึงพูดชัดเจนขึ้นมาในช่วงบั้นปลายของชีวิต การเสื่อมมีมากกว่าการพัฒนา

3. ลักษณะของพัฒนาการ พัฒนาการของเด็กปฐมวัยทุกด้านมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างแน่นแฟ้นและมีทิศทางพัฒนาที่แน่นอน คือ

3.1 พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางร่างกาย เริ่มต้นจากส่วนบนไปสู่ส่วนล่าง (Cephalous – Caudal Development) และจากแกนกลางไปสู่ส่วนข้าง (Proximal-Distal Development) สำหรับความสามารถทางการเคลื่อนไหว ร่างกายจะพัฒนาทักษะทางการเคลื่อนไหวทั่วไป ไปสู่การเคลื่อนไหวแบบเจาะจง

3.2 พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก จะพัฒนาจากการรับรู้ความรู้สึกทั่วไปไปสู่ความรู้สึกที่ละเอียดลึกซึ้ง จากการรับรู้ความรู้สึกของตนเองไปสู่การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น

3.3 พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการติดต่อและสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น จะพัฒนาจากความผูกพันใกล้ชิด พี่งพาพ่อแม่ในครอบครัว ไปสู่การพึ่งตนเอง และการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

3.4 พัฒนาการด้านสติปัญญา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถทางการรู้คิด จะพัฒนาจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสและการรู้คิดเชิงรูปธรรม (Concrete Thought) ไปสู่ความเข้าใจในการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Thought) แล้วจึงรู้จักคิดเป็นนามธรรม (Abstract Thought) รวมทั้งความคิดที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric Thought) ไปสู่การใช้ความคิดที่มีเหตุผล (Reasoning)

4. อัตราของพัฒนาการ ชีตความสามารถตามพัฒนาการของเด็กปฐมวัยแต่ละคนจะเร็วหรือช้ากว่าอัตราที่เป็นเกณฑ์ปกติได้และมีความแตกต่างกัน คือ

4.1 ความแตกต่างภายในบุคคล (Intra-Individual Differences) ธรรมชาติได้กำหนดให้พัฒนาการของระบบและส่วนต่างๆของร่างกายภายในตัวเด็กแต่ละคน มีอัตราการเจริญเติบโตไม่เท่ากันในช่วงอายุหนึ่งๆ ของบุคคลนั้นเช่นกัน ในช่วงวัยทารก พัฒนาการทางร่างกายเป็นไปอย่างรวดเร็ว ต่อมาในช่วงปฐมวัย พัฒนาการของสมองอยู่ในอัตราสูงกว่าการเจริญเติบโตของอวัยวะอื่นๆ เป็นต้น

4.2 ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Inter-Individual Differences) แม้ว่าเด็กทุกคนจะมีแบบแผนของพัฒนาการเหมือนกันและพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน แต่ความสามารถที่จะพัฒนาให้ไปถึงจุดเดียวกันเมื่ออายุเท่ากัน อาจแตกต่างกันได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากระดับวุฒิภาวะที่ถูกกำหนดโดยพันธุกรรม และประสบการณ์ที่ได้รับจากสภาพแวดล้อม จะเป็นตัวกระตุ้นหรือขัดขวางศักยภาพ การแสดงความสามารถของเด็กแต่ละคน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เด็กปฐมวัยหมายถึง เด็กที่มีอายุ 3 -5 ปี เป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่การเจริญเติบโตมีพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่สนุกสนาน ไม่ชอบอยู่กับที่ ชอบเล่น ชอบทำท่าย ชอบสำรวจ โมโหง่าย เอาแต่ใจตัวเองชอบอิจฉาผู้อื่น

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

ในปัจจุบันการพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้นได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เริ่มมาจาก กระแสการปฏิรูปการศึกษาที่ได้เน้นย้ำความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ภายใต้คำจำกัดความว่า เก่ง ดี มีสุข ทำให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนรู้

การอบรมปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัยได้เจริญเติบโตเต็ม ศักยภาพในช่วงอายุนี้นี้ จะเป็นรากฐานที่ดีจะ让他เติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดี ฉลาด ฉลาด คิดเป็น ทำเป็น และมีความสุข เด็กปฐมวัยจะมีชีวิตรอดและเติบโตได้ก็ด้วยการพึ่งพาพ่อแม่ และผู้ใหญ่ที่ช่วยเลี้ยงดู ปกป้องจากอันตราย หากผู้ใหญ่ให้ความรักเอาใจใส่ใกล้ชิด อบรม เลี้ยงดูโดยเข้าใจเด็กพร้อมจะตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่เปลี่ยนไปตามวัยได้อย่างเหมาะสม ให้สมดุลกันทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคมแล้ว เด็กจะเติบโตแข็งแรงแจ่มใส มีความมั่นคงทางใจ รู้ภาษา ใฝ่รู้ และใฝ่ดี พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองในขั้นต่อไป ให้เป็นคนเก่งและ คนดีอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและมีประโยชน์

ความหมายของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 18) กล่าวว่า การ จัดการศึกษาให้เด็ก ก่อนประถมศึกษาเพื่อพัฒนาให้ครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มิใช่มุ่งเน้นอ่านออกเขียนได้ ในระดับประถมศึกษา แต่เป็นการปูพื้นฐานความ พร้อมให้เด็กโดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กเป็นหลัก และเนื่องจากเด็กระดับก่อน ประถมศึกษาต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ดังนั้นการจัดประสบการณ์ควรให้เด็กได้ลงมือ ปฏิบัติด้วยตนเองจากประสาทสัมผัสทั้ง 5

ทัศนา แก้วพลอย (2554 : 6) ได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์ไว้ว่าเป็น ขอบข่ายที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กพัฒนาตามวัยครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมีใจจะให้อ่านเขียนได้ตั้งในระดับประถมศึกษาแต่เป็นการปู พื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่นทักษะในการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กที่มีลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสมอันจะเป็น สถานการณ์ที่กระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์และเกิดประสบการณ์ตาม จุดมุ่งหมายของผู้จัดเตรียม

ราศี ทองสวัสดิ์ (2543 : 5) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับประสบการณ์ จากการเล่น ลงมือปฏิบัติซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ และเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาให้ครบทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

รักตวรรณ ศิริฉาพร (2548 : 24) กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้เด็กระดับก่อนประถมศึกษาเพื่อพัฒนาให้ครบทุกด้านมิใช่มุ่งให้อ่านเขียนได้เหมือนเด็กประถมศึกษา แต่จะเป็นการปูพื้นฐานความพร้อมให้ โดยคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็ก

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยเป็นการปูพื้นฐานความพร้อมให้เด็กโดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กเป็นหลัก เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ดังนั้นการจัดประสบการณ์ควรให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นสิ่งสำคัญมากที่ครูผู้ทำหน้าที่เป็นผู้สอนและเป็นกัลยาณมิตรของเด็กต้องจัดสภาพของการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยทั้งภายนอก และภายในเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์การเรียนรู้ อุปกรณ์การทำงานต่างๆ ด้วยการเล่น การลงมือปฏิบัติจริง

หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

ทฤษฎีการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากช่วงปฐมวัยนั้นเป็นวัยที่เด็กเริ่มต้นพัฒนาการทั้งด้านร่างกายอารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นวัยที่รับรู้และซึมซับประสบการณ์ ที่จะก่อให้เกิดความรู้และยังเป็นความจำที่แปรเป็นจิตใต้สำนึกของเด็กเมื่อเติบโตขึ้นอีกด้วย

เพียเจต์ (Piaget) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ให้เด็กนั้น เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกหรือสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในภาวะสมดุล ฝึกทำกิจกรรมตามลำพังและการรวมกลุ่ม เด็กจึงได้เรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะนี้น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจกันได้ดีกว่าการเรียนรู้จากครู เด็กได้มีประสบการณ์ตรง มีอิสระทางความคิด การแสดงออกและการสนทนาระหว่างเด็กด้วยกันจะทำให้เด็กสามารถเข้าใจกันได้เร็วกว่าครูเป็นผู้อธิบายหรือเล่าให้ฟัง

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญมากในการฝึกให้เด็กได้คิดแก้ปัญหา การแสดงออกอย่างอิสระ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์นั้นๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาพร้อมด้วย เนื่องจากเด็กปฐมวัยกำลังมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา เด็กจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีการเรียนการสอน และประสบการณ์ที่จัดให้เด็กเป็นประสบการณ์ตรง เด็กลงมือปฏิบัติเอง การจัดประสบการณ์โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางจึงสำคัญมาก

อีริกสัน (Erikson) เชื่อว่าวัยเด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และการได้รับประสบการณ์ การจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง มองโลกในแง่ดีและรู้จักไว้วางใจผู้อื่น ในช่วงวัยก่อนเรียน หรือวัยเล่น (อายุ 4-7 ปี) ซึ่งเป็นขั้นของความคิดริเริ่มและการตัดสินใจ หรือความรู้สึกลึกซึ้ง เชื่อว่าเด็กวัยนี้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีและมีความสามารถในการทำสิ่งต่างๆ โดยผู้ใหญ่มีหน้าที่สนับสนุนให้เด็กได้พยายามแสดงความสามารถใหม่ๆ ในด้านสังคมเด็กเรียนรู้ในการเข้าสังคมจากการเล่นกับเพื่อน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และเลียนแบบผู้อื่น เช่นพ่อแม่ หรือบุคคลใกล้ชิด ซึ่งพ่อแม่และผู้ใหญ่ต้องเป็นต้นแบบที่ดีกับเด็ก เพื่อให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคม มีลักษณะนิสัยที่ดี รวมทั้งรู้สิ่งที่ถูกและผิด การปลูกฝังจริยธรรมโดยมีพ่อแม่ผู้ใหญ่เป็นต้นแบบที่ดี จะทำให้เด็กมีอุปนิสัยที่ดี ในด้านสติปัญญาเด็กวัยนี้ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

รอบตัว มีความคิดริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ และชอบถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยใคร่รู้ ผู้ใหญ่ต้องให้โอกาสในการพูดกระทำสิ่งต่างๆ จะทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ เด็กจะสนุกในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ กล้าแสดงออก (ราศี ทองสวัสดิ์, 2543 : 13-14)

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3-5 ปีนี้จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จะจัดในรูปแบบของการบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกต่างกันไป แต่ทั้งนี้ประสบการณ์สำคัญที่จัดจะต้องครอบคลุมประสบการณ์สำคัญที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย โดยได้กำหนดเป็นหลักการไว้ 5 ข้อ คือ

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กเป็นองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบททางสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะการที่เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จะทำให้เด็กได้ความรู้และความเข้าใจขึ้นภายในตัวของเด็ก ด้วยการให้โอกาสลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ด้วยวิธีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ได้คิด แก้ปัญหา เกิดประสบการณ์ตรง ทำให้เด็กได้เข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้และวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น และสามารถนำความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติหรือปัญหาที่เกิดขึ้นภายในนี้ไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองและผู้อื่นได้ในสถานการณ์ที่ต่างออกไปนอกชั้นเรียน

จากแนวคิดพื้นฐานและหลักการของการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ให้การศึกษที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในการศึกษาปฐมวัยจะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบของการบูรณาการผ่านการเล่นเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเกิดความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม อันส่งผลต่อการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การจัดประสบการณ์ให้เด็กนั้นจึงเหมือนเป็นพื้นฐานในการศึกษาเด็กให้รับรู้ เข้าใจว่า การดำเนินชีวิตของตนเองให้เป็นอยู่อย่างดี มีความสุข และเป็นปัจจัยที่ดีต่อสังคมนั้นควรจะดำเนินไปอย่างไร เพื่อให้เด็กได้สร้างจิตสำนึก และจิตใต้สำนึกของการเป็นปัจจัยที่ดีของสังคมให้เกิดขึ้นและในขณะที่เดียวกันเด็กก็จะได้เรียนรู้ที่จะรับปัจจัยสังคมมาเพื่อพัฒนาตัวเองไปในทางที่ถูกต้องด้วยเช่นกัน

สาระการเรียนรู้และการจัดประสบการณ์

เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้เป็นส่วนประกอบที่จำเป็น เนื่องจากเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้เป็นสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเนื้อหาสาระที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายนั้นควรครอบคลุมข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอดการคิด การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะต่างๆ รวมทั้งเจตคติและค่านิยม ในการนำเอาเนื้อหาสาระมาบรรจุไว้ในหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงธรรมชาติของวิชา ความรู้กับหลักการเรียนรู้ของเด็กประกอบกัน ซึ่งอาจทำได้โดยอาศัยแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้ (รักตวรรณ ศิริภาพร. 2548 : 138-139)

1. แนวทางการจัดเนื้อหาสาระในแต่ละวิชาหรือแต่ละกิจกรรม การจัดในลักษณะนี้จำเป็นต้องจัดตามลำดับขั้นตอน ความยากง่าย และความต่อเนื่อง ซึ่งควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1.1 จัดเรียงลำดับจากเนื้อหาสาระที่ง่ายไปหายากหรือจากสิ่งที่ไม่ซับซ้อนไปสู่สิ่งที่มีความสลับ ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

1.2 จัดให้เรียนส่วนรวมก่อนส่วนย่อย

1.3 จัดให้เรียนในสิ่งที่เป็นรูปธรรมก่อนนามธรรม

1.4 จัดให้เรียนในสิ่งที่เป็นความรู้พื้นฐานก่อนสิ่งที่เป็นความรู้ขั้นสูง

1.5 จัดให้เรียนตามลำดับเวลาให้เห็นความต่อเนื่องกัน

2. แนวทางการจัดเนื้อหาสาระระหว่างวิชาหรือระหว่างกิจกรรม การจัดในลักษณะนี้เนื้อหาสาระของวิชาต่างๆ ที่นำมาบรรจุไว้จะต้องมีความสัมพันธ์กัน โดยการจัดในลักษณะการบูรณาการ คือในแต่ละกิจกรรมเด็กจะได้ฝึกฝนทักษะพื้นฐานของวิชา อีกทั้งยังนิยมจัดหลักสูตรในลักษณะของใยแมงมุม คือค่อยๆ ขยายเนื้อหาออกไปกว้างขึ้นเรื่อยๆ กิจกรรมมีรายละเอียดยิ่งขึ้น

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีหลากหลาย รูปแบบที่นิยมในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยคือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์โดยกำหนดหัวเรื่องเป็นแกนกลางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ที่สามารถทำได้ 3 วิธีคือ (ทัศนาก้าวพลอย. 2554 : 24)

1. เด็กเป็นผู้กำหนด

2. ผู้สอนและเด็กกำหนดร่วมกัน

3. ผู้สอนเป็นผู้กำหนด

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยไม่เน้นเพียงเรื่องความรู้หรือเนื้อหาวิชา แต่เน้นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงเน้นการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง และเกิดพัฒนาการ 4 ด้าน จึงเรียกว่า “การจัดประสบการณ์” ที่มีลักษณะเป็นการบูรณาการอย่างเต็มรูปแบบ เพราะไม่มีข้อจำกัดเรื่องความลุ่มลึกในการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาต่างๆ ให้แก่เด็ก เหมือนการสอนรายวิชาโดยมีขั้นตอนดังนี้ การบูรณาการเพื่อสร้างหลักสูตร

ขั้นที่ 1 เลือกหัวข้อที่จะเรียน

ขั้นที่ 2 ระดมความคิดจากเด็กเพื่อสร้างหลักสูตร บูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม และพัฒนาการ 4 ด้าน

ขั้นที่ 3 วางแผนการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการ ระหว่างเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม และพัฒนาการ 4 ด้าน

ขั้นที่ 4 บูรณาการกิจกรรมและเนื้อหาตามพัฒนาการแต่ละด้าน

ขั้นที่ 5 จัดกิจกรรม เนื้อหา และพัฒนาการ 4 ด้าน ที่บูรณาการแล้ว เพื่อใช้ทำการสอน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นประสบการณ์ (ทำกิจกรรม) ให้นักเรียนทำกิจกรรม (ซึ่งอาจจะลองผิดลองถูก) เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงในเรื่องที่จะเรียน ด้วยความเชื่อที่ว่าวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการใช้ผู้เรียนลงมือทำในสิ่งนั้น (Learning by Doing)

2. ขั้นสะท้อนความคิด (สร้างความรู้) ให้นักเรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์ โดยคิดทบทวนว่าเด็กได้เรียนรู้อะไรบ้างจากสิ่งที่ทำ

3. ขั้นทฤษฎี (สรุปความรู้เป็นความคิดรวบยอด) ให้นักเรียนสรุปความรู้ที่ค้นพบจากการทำกิจกรรม เป็นความคิดรวบยอด (Concept) เปรียบเทียบกับทฤษฎีในบทเรียน ให้นักเรียนสรุปทฤษฎีเองจากประสบการณ์

4. ขั้นนำไปใช้ ให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลองหรือในชีวิตจริง

ความเชื่อสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ มีหลักความเชื่อที่ว่า การจัดประสบการณ์เรียนรู้ทุกครั้งต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กได้รับเป็นหลัก และมีวิธีการที่เด็กเป็นผู้กระทำ มีส่วนร่วม โดยยึดหลักการ ดังนี้

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

3. จัดให้มีความสมดุล มีทั้งกิจกรรมที่เด็กริเริ่มครุริเริ่ม กิจกรรมในห้องเรียน และนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและต้องสงบกิจกรรมรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่

4. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและผลผลิต

5. จัดการประเมินพัฒนาเด็กอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

6. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

ความหมายของการจัดกิจกรรมที่ให้เด็กมีส่วนร่วม นั้น ทิศนา แคมมณี ได้กล่าวไว้ในแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้ (ทิศนา แคมมณี, 2554 : 102 – 103)

การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวในการเรียนรู้ (Active Participation) ไม่ได้หมายความว่าถึงลักษณะที่แสดงออกทางกายเท่านั้น แต่รวมถึงความกระฉับกระเฉงทางด้านสติปัญญา ความคิด

ความจดจ่อ ทางด้านสังคมคือปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และทางด้านอารมณ์ คือเกิดอารมณ์ร่วมในกิจกรรมนั้นๆ มีความสนุก เต็มใจ ไม่มีความเครียดการเลือกรูปแบบการสอนซึ่งมีหลากหลายวิธีมาใช้ ควรพิจารณาพิจารณาความเหมาะสมดังนี้

1. เหมาะกับความสามารถ ความรู้ในเนื้อหา และความสนใจของครูผู้สอน
2. เหมาะกับความสามารถ วัย และความสนใจของผู้เรียน
3. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน ละความคิดรวบยอด (Concept) ที่ครูผู้สอนต้องการให้เกิดกับนักเรียน

4. เหมาะกับเวลา สถานที่ และจำนวนนักเรียน

จากข้อมูลด้านการจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญที่กล่าวมานั้น เห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญนั้นคำนึงถึงความสนใจ ความเข้าใจในเนื้อหา และกระบวนการจัดกิจกรรมของครูผู้สอน ที่ต้องดำเนินการผ่านกระบวนการที่ให้เด็กเป็นสำคัญคือ เหมาะสมกับเด็ก ทั้งด้านเนื้อหา วัยพัฒนาการ ความสนใจ มีส่วนร่วมในกิจกรรม และผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา แนวทางการจัดประสบการณ์ควรกำหนดให้ มีจัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้ คำว่า "บูรณาการ" จึงเป็นคำที่คุ้นเคยสำหรับครู แต่อาจเกิดความเข้าใจที่สับสนว่าการบูรณาการเป็นการนำองค์ความรู้ต่างๆ มากองรวมกัน โดยที่ทักษะมารวมเอาไว้ด้วยกันอย่างไม่สามารถแยกแยะอะไรได้ และอ้างว่าให้เด็กทำกิจกรรม ทั้งๆ ที่ครูก็ไม่ชัดเจนว่าผสมผสานอะไรไว้ด้วยกัน การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย จึงควรศึกษาก่อนว่าทักษะ สาระการเรียนรู้ หรือประสบการณ์สำคัญใดที่จะจัดให้กับเด็ก แล้วจึงวางแผนการจัดกิจกรรมต่อไป การที่เด็กได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลายช่วยให้เกิดการตกผลึกทางความคิด และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ความรู้ที่ได้ไม่ลบล้างไปโดยง่าย การนำสาระการเรียนรู้และทักษะต่างๆ ที่ต้องการให้เด็กฝึกฝนมาเชื่อมโยงไว้ในการสอน การใช้แหล่งเรียนรู้รอบตัว สื่อมีความหลากหลายมีความเพียงพอกับความต้องการของเด็ก และ การจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับกลุ่มเด็กและสภาพแวดล้อม โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่เด็กมากที่สุด

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

สมองของเด็กเล็กได้รับความสนใจในช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา เราได้เรียนรู้ว่าสมองถูกออกแบบมาเพื่อการเรียนรู้ คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องของสมองของเด็กเล็กชี้ชัดว่าการเชื่อมต่อของเซลล์สมองของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว เครือข่ายเซลล์สมองที่เชื่อมต่อกันนี้มีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับจะถูกป้อนเข้าสู่สมองของเด็ก และเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมต่อของเส้นใยประสาท เส้นใยประสาทและจุดเชื่อมต่อที่ทำงานอยู่เสมอจะมีการสร้างไขมันล้อมรอบ (Myelination) ทำให้การเคลื่อนไหวของกระแสไฟฟ้าในเส้นใยประสาทเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเป็นการป้องกันไม่ให้

เครือข่ายเส้นใยประสาทถูกกำจัดไป ดังนั้น การที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ จึงต้องให้เด็กได้รับประสบการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสม โดยการจัดการเรียนรู้บนฐานของหลักการเรียนรู้ของสมอง และจิต (ทศนา แก้วพลอย. 2554 : 98-100) ดังนี้

1. สมองสามารถทำงานได้หลายอย่างในเวลาเดียวกัน (A parallel processor) และการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับสรีระทั้งหมดของร่างกาย สมองทำงานเป็นระบบซึ่งเป็นองค์รวม (A whole system) จะไม่แยกเรียนรู้เฉพาะที่ละส่วน การจัดการศึกษาจึงต้องไม่จัดโดยแยกเป็นส่วนๆ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์
2. ในช่วงแรกของชีวิตสมองเติบโตอย่างรวดเร็วมาก การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสมองเกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งในสังคม ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้
3. มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติในการค้นหาความหมายของสิ่งต่างๆ ดังนั้น จึงต้องตอบสนองต่อความต้องการค้นหาความหมายด้วยการได้สำรวจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ
4. สมองจะทั้งรับรู้และทำความเข้าใจรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่สมองจะสร้างและแสดงออกด้วยรูปแบบของตัวเอง ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กำหนดรูปแบบในการเรียนรู้และทำความเข้าใจของตนเอง
5. อารมณ์มีผลต่อรูปแบบการเรียนรู้ อารมณ์และการเรียนรู้เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ดังนั้น บรรยากาศที่เหมาะสมจึงเอื้อให้เกิดการเรียนรู้
6. สมองทั้งสองซีกจะทำงานอย่างสัมพันธ์กันในทุกๆ กิจกรรม ซึ่งทำให้เราได้ว่ารู้ว่าการจัดการแบ่งข้อมูลออกเป็นส่วนๆ และทำความเข้าใจโดยภาพรวม ดังนั้น การจัดการศึกษาที่ดีต้องตระหนักถึงข้อนี้ โดยการให้เรียนรู้เป็นภาพรวมและส่วนย่อย
7. การเรียนรู้ประกอบด้วยจุดสนใจหลักและรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวไปพร้อมๆ กัน ดังนั้น ในการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ในทุกแง่มุม
8. การเรียนรู้เป็นไปโดยที่เกิดความตระหนักในสิ่งที่กำลังเรียนรู้และไม่ได้ตระหนักว่าเกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้อาจไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีแต่ต้องใช้เวลาที่ค่อยๆ เกิดขึ้น ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องออกแบบให้เอื้อให้ผู้เรียนได้ค่อยๆ ต่อเติมแนวคิด ทักษะ และประสบการณ์ จนกระทั่งเกิดความเข้าใจและเรียนรู้
9. มนุษย์มีวิธีจัดระบบความจำ 2 แบบที่สำคัญ คือ ระบบการจำเป็นมิติ และการท่องจำ การเรียนรู้ที่อย่างมีความหมายต่อผู้เรียนจะเกิดจากระบบความจำทั้งสองแบบนี้ ดังนั้น การเรียนรู้จะเกิดจากสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน
10. ในช่วงต้นของชีวิต สมองจะมีการเติบโตอย่างรวดเร็วมากซึ่งมีลักษณะของ Hard wiring มีการสร้างเส้นใยประสาท และจุดเชื่อมต่อมากมาย ซึ่งมีช่วงของการเรียนรู้ที่เหมาะสมในเรื่องต่างๆ (Windows of opportunity) แต่อย่างไรก็ตาม สมองก็ไม่ได้จำกัดหรือหยุดการเจริญเติบโต มนุษย์จึงสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ดังนั้น จึงควรจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับ Windows of opportunity และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

11. ความท้าทายจะช่วยกระตุ้นให้ต้องการเรียนรู้ ส่วนความกลัวจะยับยั้งการเรียนรู้ ดังนั้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่ปราศจากความกลัว และมีความท้าทายให้ต้องการเรียนรู้

12. มนุษย์ทุกคนมีสมอง แต่สมองของแต่ละคนล้วนแตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น แต่ละคนจึงมีแบบแผนของการเรียนรู้ (Learning Style) ความสามารถ และหัวใจปัญญาที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้บนฐานขององค์ความรู้ดังกล่าวจึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะดังนี้

1. จัดการเรียนรู้โดยไม่แยกเป็นส่วนๆ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของสมองมนุษย์ ซึ่งสามารถทำงานได้หลายอย่างในเวลาเดียวกัน และการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับสรีระทั้งหมดของร่างกาย

2. จัดการเรียนรู้โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพราะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสมองเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคม

3. จัดการเรียนรู้โดยตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติในการค้นหาความหมายด้วยการให้เด็กได้สำรวจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ

4. จัดการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กำหนดรูปแบบในการเรียนรู้และทำความเข้าใจของตนเอง เนื่องจากสมองจะทั้งรับรู้และทำความเข้าใจรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่สมองจะสร้างและแสดงออกด้วยรูปแบบของตัวเอง

5. จัดบรรยากาศที่เหมาะสมซึ่งเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ เนื่องจากอารมณ์และการเรียนรู้เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้และอารมณ์มีผลต่อรูปแบบการเรียนรู้

6. จัดการเรียนรู้ทั้งการเรียนรู้ที่เป็นภาพรวมและที่เป็นส่วนย่อย เพื่อตอบสนองต่อข้อความรู้ที่ว่าสมองจะทำการแบ่งข้อมูลออกเป็นส่วนๆ และทำความเข้าใจโดยภาพรวม สมองทั้งสองซีกจะทำงานอย่างสัมพันธ์กันในทุกๆ กิจกรรม

7. จัดการเรียนรู้โดยใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ในทุกแง่มุม เพราะการเรียนรู้ของสมองจะประกอบด้วยจุดสนใจหลักและรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวไปพร้อมๆ กัน

8. ออกแบบการจัดการเรียนรู้ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนได้ค่อยๆ ต่อเติมแนวคิด ทักษะ และประสบการณ์ จนกระทั่งเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นโดยที่ตระหนักในสิ่งที่กำลังเรียนรู้ และไม่ได้ตระหนักว่าเกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้อาจไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีแต่ต้องใช้เวลาที่ค่อยๆ เกิดขึ้น

9. จัดการเรียนรู้จากสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน เนื่องจากการเรียนรู้ที่อย่างมีความหมายต่อผู้เรียนเป็นผลมาจากทั้งระบบการจำเป็นมิติและการท่องจำ

10. จัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับหน้าต่างโอกาสของการเรียนรู้ (Windows of opportunity) และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

11. จัดบรรยากาศที่ปราศจากความกลัว และมีความท้าทายให้ต้องการเรียนรู้ เนื่องจากความท้าทายจะช่วยกระตุ้นให้ต้องการเรียนรู้ส่วนความกลัวจะยับยั้งการเรียนรู้

12. จัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กเป็นรายบุคคล เนื่องจากสมองของแต่ละคนล้วนแตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับหลักการทำงานของสมองเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เด็กมีอิสระในการ เลือกเรียนตามความสนใจ และความสามารถ ได้ฝึกคิด วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติจริง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้จากบุคคลอื่น ได้ทำกิจกรรมที่ทำหายและเกิดความสำเร็จ ได้เรียนรู้ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย อบอุ่น และยอมรับ และมีโอกาสนำความรู้ที่เรียนไปใช้อย่างมีความหมาย

กิจกรรมหลักในการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการในระดับปฐมวัย

แนวทางการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนดให้จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้ คำว่า "บูรณาการ" จึงเป็นคำที่คุ้นเคยสำหรับครู แต่อาจเกิดความเข้าใจที่สับสนว่าการบูรณาการเป็นการนำองค์ความรู้ต่างๆ มากองรวมกัน โดยที่ทุกทักษะมารวมเอาไว้ด้วยกันอย่างไม่สามารถแยกแยะอะไรได้ และอ้างว่าให้เด็กทำกิจกรรม ทั้งๆ ที่ครูก็ไม่ชัดเจนว่าผสมผสานอะไรไว้ด้วยกัน การบูรณาการถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งของการสอน รวมทั้งเป็นปรัชญาในการสอนที่นำเนื้อหาความรู้จากหลายวิชามาสัมพันธ์ที่จุดเดียวกัน (Focus) หรือหัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน

เมื่อพิจารณาความหมายของการบูรณาการจะเห็นได้ว่าความรู้ ความคิด และประสบการณ์สำคัญต่างๆ นั้นต่างมีความสัมพันธ์กัน และหน่วยย่อยที่สัมพันธ์กันเหล่านี้เกิดการผสมผสานหลอมรวมจนเกิดเอกลักษณ์ใหม่ที่มีความเป็นหนึ่งเดียว

แนวทางในการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (ทศนา แก้วพลอย. 2554 : 132) มีดังนี้

1. กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นกับสื่อและเครื่องเล่นอย่างอิสระตามมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ โดยให้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้ อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ลักษณะของการเล่นของเด็กก็มีหลายลักษณะ เช่น การเล่นบทบาทสมมติและเล่นเลียนแบบ ในมุมบ้าน มุมหมอ มุมร้านค้า มุมวัด มุมเสริมสวย ฯลฯ การอ่านหรือดูภาพในมุมหนังสือ การเล่นสร้างในมุมบล็อก การสังเกตและทดลองในมุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติ การเล่นฝึกทักษะต่างๆ ในมุมเครื่องเล่นสัมผัสหรือมุมของเล่นหรือมุมเกมการศึกษา เป็นต้น

การจัดกิจกรรมเสรี หากครูจัดมุมเล่นโดยจัดวางวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสมกับวัย ไม่ทำหาย หรือไม่เคยเปลี่ยนแปลงอะไรเลยย่อมทำให้เด็กเสียโอกาสในการเรียนรู้ เพราะสมองจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีสิ่งจูงใจที่ชักนำให้สมองสนใจผลิตความรู้ สมองจะมีกระบวนการเลือกคัดกรอง เฉพาะสิ่งที่น่าสนใจเท่านั้นเข้าสู่การรับรู้ของสมอง ทั้งนี้ การจัดมุมเล่นที่ดีที่สามารถส่งเสริมจึงควรจัดสื่อที่ตรงกับความสนใจของเด็ก เหมาะสมกับระดับพัฒนาการ จัดอุปกรณ์ให้เพียงพอ

เด็ก และจัดวางให้เด็กหยิบใช้และเก็บเองได้ จัดให้น่าสนใจ และดึงดูดให้เด็กเข้าไปเล่น โดยมีการเปลี่ยนแปลงสื่อที่จัดไว้อย่างสม่ำเสมอตามหัวข้อที่เด็กสนใจและกำลังเรียนรู้ตามหลักสูตรเพื่อกระตุ้นให้เด็กต้องการเรียนรู้ ทั้งนี้ครูอาจให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่นด้วยก็ได้ สิ่งสำคัญคือต้องจัดเวลาให้เด็กมีโอกาสดูเล่นหรือจัดกระทำกับสื่อต่างๆอย่างเพียงพอ

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการโดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีกปะ ตัดปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นๆ ที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความงาม และได้แสดงออกทางความรู้สึก และความสามารถของตนเอง การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ควรจัดให้เด็กทำทุกวัน โดยอาจจัดวันละ 3-5 กิจกรรม ให้เด็กเลือกทำอย่างน้อย 1-2 กิจกรรมตามความสนใจ

การจะพัฒนาด้านศิลปะและการสร้างสรรค์ให้เด็กต้องเข้าใจว่า ศิลปะคือกระบวนการที่สมองถอดความคิดออกมาเป็นภาพและชิ้นงานต่างๆกระบวนการพัฒนาศิลปะและการสร้างสรรค์ของเด็กจึงเน้นให้เด็กคิดและลงมือทำออกมาเมื่อเด็กทำงานศิลปะเด็กจะเกิดการเชื่อมโยงในสมอง คิดจินตนาการ และผลโดยตรงที่เด็กได้รับ คือ ความรู้สึกพอใจ มีความสุข และได้สัมผัสสุนทรีย์ของโลกตั้งแต่วัยเยาว์ การแสดงออกทางศิลปะจึงเปรียบเสมือนการสร้างจินตนาการเป็นรูปร่างภายนอกแล้วป้อนกลับเข้าสู่สมอง เป็นการทำให้สมองได้จัดการกับจินตนาการต่างๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ยิ่งทำ ยิ่งจัดระบบความคิดได้ดีขึ้น ในการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสมอง ครูจึงควรให้เด็กมีเวลาเต็มที่ในการทำงานศิลปะ ให้เด็กมีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส มีโอกาสทดลองใช้วัสดุ และเครื่องมือที่หลากหลาย ได้พูดคุยเกี่ยวกับงานของตนเองหรือให้เด็กได้จัดแสดงและนำเสนอผลงาน ศิลปะของเด็กไม่ควรเน้นการลอกเลียนแบบหรือการทำให้เหมือนของจริง เนื่องจากสายตาและจินตนาการของเด็กวัยนี้ยังไม่ได้มุ่งไปสู่ความถูกต้องของสัดส่วน แสง หรือเงา

3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะ หรืออุปกรณ์อื่นๆมาประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เด็กวัยนี้ร่างกายกำลังอยู่ในระหว่างพัฒนา การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายยังไม่ผสมผสานหรือประสานสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ การทำกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะช่วยให้เด็กเรียนรู้จังหวะและควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้

สมองส่วนที่รับผิดชอบหลักเกี่ยวกับการจัดสมดุลของร่างกาย คือ สมองเล็กหรือซีรีเบลลัม (Cerebellum) การกระตุ้นสมรรถนะของสมองส่วนนี้จะส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในด้านการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมไปด้วยพร้อมๆ กัน ช่วงปฐมวัยเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาระบบความสัมพันธ์ของประสาทสัมผัส เด็กต้องพัฒนาความสามารถในการใช้ตา มือ เท้า และประสาทรับความรู้สึกต่างๆ ให้สัมพันธ์กัน การเคลื่อนไหวร่างกายของเด็กเป็นการเตรียมสมรรถนะของร่างกายทุกส่วน

เพื่อใช้ประโยชน์ในการมีชีวิตอยู่ และพร้อมกันนั้นการเคลื่อนไหวร่างกายก็พัฒนาความสามารถของสมองอันเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ไปด้วย

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหา ใช้เหตุผล และฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่างๆ เช่น สนทนา อภิปราย เล่านิทาน สาธิต ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง ประกอบอาหาร เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ฯลฯ

กระบวนการให้สมองเรียนรู้จะให้ความหมายสิ่งที่เห็น สิ่งที่เผชิญ ดีความ และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่างๆ ที่รับรู้มา เป็นการพัฒนาระบบการคิดของเด็ก ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลจากการรับรู้ของสมองจำนวนมาก ถ้าไม่มีข้อมูลในความทรงจำ ก็ไม่สามารถคิดอะไรออกมาได้ ดังนั้นกระบวนการพัฒนาการคิดของของเด็กจึงต้องมุ่งเน้นให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่ต้องใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า สิ่งที่อยู่รอบในการคิดของเด็กเริ่มต้นที่การจับต้อง สัมผัส และมีประสบการณ์โดยตรง สมองรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า แล้วก่อรูปเป็นวงจรแห่งการคิดขึ้นมาในสมอง ประสบการณ์ของเด็กผ่านการสัมผัส การชิม การดมกลิ่น การได้ยิน และการเห็น จึงเป็นพื้นฐานของการสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่างๆ ครูจึงควรออกแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำซึ่งจะทำให้เด็กมีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า รวมทั้งจัดให้เด็กมีประสบการณ์ในสถานการณ์จำลองทุกอย่างที่เป็นไปได้ เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดสิ่งที่ซับซ้อนขึ้นตามลำดับ เด็กจะได้เคยชินกับการใช้ความคิดและคิดเป็นในที่สุด

5. กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียน เพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนามที่เด็กได้ปีนป่าย โยกหรือไกว หมุน โหน เดินทรงตัว หรือ เล่นเครื่องเล่นล้อเลื่อน การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นสมมติในบ้านจำลอง การเล่นในมุมช่างไม้ การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา การเล่นเกมการละเล่น ฯลฯ

การพัฒนาด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นการพัฒนาโครงสร้างทั้งระบบของร่างกายที่ใช้ในการควบคุมสั่งการตัวเอง และการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาร่างกายและการเคลื่อนไหวของเด็กจำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นอย่างเต็มที่เพื่อให้ร่างกายทุกส่วนทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเหล่านี้ต้องเน้นให้เด็กได้ใช้งานร่างกายให้ครบถ้วน และพัฒนาจนมีสมรรถนะดีเต็มตามศักยภาพของเด็ก นอกจากนี้การที่เด็กได้เล่น ไม่ว่าจะเป็นการหมุนตัว กระโดด คลาน กลิ้ง วิ่ง ไต่ ฯลฯ จะช่วยพัฒนาความสามารถในการรับรู้ระยะ มิติ มีการพัฒนาสมองให้สมดุลเป็นปกติ สิ่งที่เด็กเล่น เช่น การควบคุมท่าทางการเดิน การวิ่งแข่ง การเล่นเกมการละเล่น การเดินบนกระดานแผ่นเดียว ล้วนเป็นการทำซ้ำๆ ดัดแปลงท่าทางที่ไม่สมบูรณ์เพื่อสร้างสมองให้พร้อมสำหรับการใช้งานในวัยถัดไป

6. กิจกรรมเกมการศึกษา เป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียว หรือเล่นเป็นกลุ่มก็ได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่/ระยะ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น เกมจับคู่ เกมแยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโนลวดโตภาพตัดต่อ ฯลฯ

การให้เด็กเล่นเกมการศึกษาก็คือเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสมองด้านการคิด เมื่อเซลล์สมองถูกกระตุ้นด้วยสัญญาณต่างๆ เกิดเป็นข้อมูลจำนวนมาก การคิดจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเหล่านั้นซึ่งจะกลายเป็นข้อมูลใหม่อีกขึ้นหนึ่งซึ่งซับซ้อนขึ้น การที่เด็กเล่นเกมการศึกษาจึงเป็นการกระตุ้นให้สมองได้จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลที่มีอยู่เดิม ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของข้อมูลแบบใหม่ เมื่อเกิดซ้ำๆ กัน ก็จะเกิดความคงตัวในวงจรแห่งของเซลล์สมองนั่นเอง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมการพัฒนาทุกด้านเนื้อใหญ่ พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก พัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม พัฒนาสังคมนิสัย พัฒนาการคิด พัฒนาภาษา และส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และหลักการดำเนินงานของสมองอย่างชัดเจน แม้ว่าจะเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ที่มีมานานมากแล้วก็ตาม หากครูจัดได้ถูกต้อง และครบถ้วนอย่างสม่ำเสมอ นำไปสู่การทำให้เด็กกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน และเกิดแรงจูงใจในการเรียน เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ครบทุกด้าน ช่วยเกิดการพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งสาระการเรียนรู้ ทักษะ และประสบการณ์สำคัญ ช่วยเพิ่มพูนความสามารถในการจำ การคิด และการแก้ปัญหา และช่วยให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไป เด็กจะสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยความรู้ที่ตนมีเป็นความรู้ที่คงทนไม่ลบเลือนไปโดยง่าย วิธีการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก มีวิธีการมากมายที่ครูควรจัดให้ ซึ่งต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ที่ต้องการ ไม่มีวิธีการจัดประสบการณ์วิธีใดดีที่สุด แต่ละวิธีจะมีข้อดีและข้อเสีย ซึ่งการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน (รักตววรรณ ศิริภาพร. 2548 : 52)

1. การจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการหรือทดลอง การจัดประสบการณ์วิธีนี้ เด็กจะเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ เด็กทุกคนจะมีโอกาสได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้จัดกระทำกับวัสดุอุปกรณ์ และศึกษาด้วยตนเอง เช่น การทดลอง การลอยและจม การเกิดรุ้งกินน้ำ การปลูกถั่วงอก การผสมสี เป็นต้น

2. การจัดประสบการณ์โดยการเล่านิทาน จะเป็นการนำเรื่องราวของนิทานมาเล่าสู่กันฟัง เด็กจะได้รับความสนุกสนานจากนิทาน และยังสามารถสอดแทรกความคิด คุณธรรมที่ดั่งใจให้แก่เด็ก ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติตามที่ถูกที่ควร ในการดำรงชีวิตในสังคม

3. การจัดประสบการณ์แบบการแสดงบทบาทสมมติ วิธีนี้จะเป็นการนำการแสดงบทบาทสมมติมาใช้เป็นเครื่องมือและวิธีการในการสอนของครู เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจได้ลึกซึ้ง ซึ่งจะเป็นการสร้างสถานการณ์หรือสมมติ โดยให้เด็กแสดงออกมาตามที่คิดและจินตนาการ หลังจากนั้นจะนำเอาการแสดงออก ทั้งที่เป็นความรู้และพฤติกรรมมาพูดคุยอภิปรายกัน เช่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ธนาคาร ร้านเสริมสวย ซูเปอร์มาร์เก็ต เป็นต้น

4. การจัดประสบการณ์แบบสาธิต ครูจะเป็นผู้ทำให้ดู ทำให้เห็น และมีการชี้แนะให้ทำตาม เช่น การจัดประสบการณ์เรื่อง การทำแผล การล้างผักหรือผลไม้ เป็นต้น

5. การจัดประสบการณ์โดยใช้เกม การจัดประสบการณ์ในลักษณะนี้ เด็กๆ จะได้รับความสนุกสนาน แต่จะมีกฎเกณฑ์ กติกา เข้ามา อาจเป็นเกมที่เรียบง่ายหรือเกมที่ต้องใช้ความว่องไวในการเล่น การเล่นอาจเล่นเป็นกลุ่ม เล่นสองคน เล่นคนเดียว เกมการเล่นนี้ จะกระตุ้นการทำงานของสมองหรือร่างกาย หรืออาจฝึกทักษะบางส่วนของร่างกายและจิตใจเป็นพิเศษได้

6. การจัดประสบการณ์แบบสนทนาอภิปราย การจัดประสบการณ์วิธีนี้ เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับเด็ก หรือเด็กกับเด็กกันเองก็ได้ โดยมีครูเป็นผู้ประสานงาน แต่มีสิ่งที่ครูพึงระมัดระวังคือ ไม่ตอบปัญหาให้เด็กก่อนที่เด็กจะคิดตอบปัญหาด้วยตัวของเขาเอง ครูควรจะเป็นเพียงผู้แนะนำให้เด็กคิดไปตามลำดับ จนถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการ นั่นคือ คำตอบ วิธีการนี้จะป็นวิธีการที่ทำให้เด็กรู้จักคิดเป็น

7. การจัดประสบการณ์แบบศึกษานอกสถานที่ เป็นวิธีการจัดประสบการณ์ที่ครูพาเด็กไปศึกษาสภาพความเป็นจริง อาจเป็นนอกห้องเรียน รอบๆ บริเวณโรงเรียน หรือนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงที่เด็กจะได้รับเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติให้กับเด็ก

8. การจัดประสบการณ์แบบเชิญวิทยากร เป็นการจัดประสบการณ์โดยการเชิญบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ซึ่งอาจเป็นผู้ปกครองของเด็ก มาพูดคุยกับเด็กหรืออาจมาร่วมกิจกรรมกับเด็กในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก อาทิ แพทย์ พยาบาล ตำรวจ ทหาร พ่อค้าแม่ค้า ชาวนา บุรุษไปรษณีย์ เป็นต้น นอกจากนี้อาจเป็นบุคคลในอาชีพต่างๆ ที่เด็กรู้จักคุ้นเคย ทั้งนี้หัวข้อเรื่องที่วิทยากรจะมาพูดคุย ควรเป็นเรื่องที่เด็กๆ สนใจ

อย่างไรก็ดี ไม่มีวิธีการจัดประสบการณ์วิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด การจัดประสบการณ์ที่ดีจะเป็นการจัดประสบการณ์ที่จัดแล้วเหมาะสมกับวัย โอกาส และเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ นั่นคือวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

การประเมินเด็กปฐมวัย

การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้นเป็นความสามารถตามวัย หรือพัฒนาการแต่ละวัยอาจเกิดขึ้นตามวัยมากหรือน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ การจัดการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาเด็กให้เพิ่มความสามารถและศักยภาพโดยแนวคิดการประเมินผลทางการศึกษานั้นเป็นที่ยอมรับทางการศึกษา คือ แนวคิดการประเมินแบบไทเลอร์ (Tylerian Evaluation

Approach) โดยไทเลอร์ได้กล่าวไว้ว่า “การประเมินเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติ (performance) ของผู้เรียนกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ ถ้าจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้มีชัดเจนรัดกุมและจำเพาะเจาะจงแล้ว การประเมินก็จะดำเนินไปได้อย่างดี”

พัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวันและครอบคลุมพัฒนาการเด็กทุกด้าน ได้แก่ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา โดยมีหลักของการประเมินที่ต้องคำนึงถึงดังต่อไปนี้ (ทัศนาก้าวพลอย 2554 : 103-104)

1. ประเมินพัฒนาการเด็กทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและมีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
4. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้

แหล่งข้อมูลหลายด้าน และไม่ควรรู้สึกท้อสอบ

การวัดประเมินเด็กปฐมวัยนั้น ความสามารถและการแสดงออกอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมเนื่องจากเด็กปฐมวัยเองนั้นยังต้องการความอบอุ่น ความมั่นใจ คุ่นเคยกับสภาพแวดล้อมและบุคคลรอบตัวอยู่มาก ดังนั้นการประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมและทำซ้ำ เพื่อให้การสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นของเด็กปฐมวัยมีความถูกต้องแม่นยำมากที่สุด การประเมินผลพัฒนาการเด็กกับการเรียนการสอนถือเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และสอดคล้องกัน การประเมินผลอย่างต่อเนื่องจะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์เหมาะสมและสอดคล้องกับความสนใจของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการประเมินผล และการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

สรุปได้ว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการปูพื้นฐานความรู้พร้อมให้เด็กโดยคำนึงถึงความสามารถของเด็ก การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในการศึกษาปฐมวัยจะไม่จัดเป็นรายวิชาเด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง แต่จัดในรูปของการบูรณาการผ่านการเล่นในกิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเกิดความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม อันส่งผลต่อการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

แผนการจัดประสบการณ์ เป็นเครื่องมือ แนวทางในการให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนปฐมวัยทุกคนต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ได้ด้วยตนเอง หรือคุณครูผู้สอนปฐมวัยบางคนอาจนำแผนการจัดประสบการณ์ที่ตนเองไม่ได้จัดทำมาสอนก็ได้ แต่ต้องรู้ว่าแผนที่ครูนำมาใช้นั้นมีที่ไปที่มาอย่างไร และครูจะทำอย่างไรที่จะนำแผนามาใช้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพอันดับแรก ครูผู้สอนต้องรู้ว่า แผนการจัดประสบการณ์ต้องมาจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 โดย

การวิเคราะห์หลักสูตรลงสู่แผนฯ เอกสารที่ครูต้องใช้เป็นคู่มือในการจัดทำ คือ คู่มือหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยจัดทำสาระการเรียนรู้ ตลอดปีการศึกษา ให้ครบทั้ง 40 สัปดาห์ โดยยึดตามกรอบสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร เป็น เรื่องที่เด็กสนใจและเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็กแผนการจัดประสบการณ์ปฐมวัย มุ่งองค์ประกอบคล้ายกับ แผนการสอนทั่วไป แต่ไม่มีผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ไม่มีจุดประสงค์นำทาง จุดประสงค์ปลายทาง แต่จะเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมแผนการจัดประสบการณ์ที่ดีต้องมีจุดประสงค์ที่สอดคล้องกับ กิจกรรมและมีการวัดประเมินตามจุดประสงค์ (นอร์ รอดขาว. 2550 : 22-25)

องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์

องค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ มีดังนี้

1. ชื่อหน่วย ชื่อแผน วันเดือนปี ระยะเวลา ในการจัดประสบการณ์กำหนดโดย สถานศึกษา หรือเขียนตามรูปแบบที่นิยมทั่วไป
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดอะไรบ้างหลัง การจัดประสบการณ์ซึ่งบางจุดประสงค์สามารถกำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ ได้หลายแผน
3. สาระการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สาระที่ควรรู้และประสบการณ์สำคัญทั้ง 2 ส่วนนี้ได้วิเคราะห์และกำหนดไว้ได้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของเด็กตลอด จนสถานการณ์ปัจจุบัน ประการสำคัญต้องส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
4. กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถออกแบบได้หลายลักษณะอาจจัดโดยใช้กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ทั้งนี้อาจเรียกชื่อกิจกรรมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมประจำวันต้อง ครอบคลุมทั้งการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก อารมณ์ จิตใจ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สังคม การคิด ภาษา จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
5. สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อใช้ในการ จัดประสบการณ์ในแต่ละแผนการจัดประสบการณ์เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ที่ตั้งไว้
6. การวัดและประเมินพัฒนาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผนการจัด ประสบการณ์จะต้องให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ การประเมินจะต้องวัดและประเมินให้ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกครั้ง เครื่องมือที่ใช้ประเมินควรเป็นเครื่องมือที่วัดเด็ก ปฐมวัยได้ตามสภาพจริง
7. บันทึกผลหลังการจัดประสบการณ์ เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะสามารถตรวจสอบได้ ว่าการจัดประสบการณ์ในแต่ละครั้งนั้นบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ประกอบด้วยรายละเอียด 3 ส่วน คือ
 - 7.1 ผลการจัดประสบการณ์
 - 7.2 ปัญหาที่เกิด

7.3 วิธีการแก้ปัญหา ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การจัดประสบการณ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร เป็นการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ และวิธีการจัดประสบการณ์

สรุปว่าองค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย ชื่อหน่วย จุดประสงค์ การเรียนรู้ สารการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมิน บันทึกริผลหลังการจัดประสบการณ์ และความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร

การออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ (2551 : 56) การจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้าน บรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรนั้น ครูจำเป็นต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กได้อย่างเหมาะสม และบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนด การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์กับเด็กปฐมวัยอย่างเต็มที่ ครูจะต้องสามารถตอบคำถามพื้นฐานต่อไปนี้

1. วางแผนการจัดประสบการณ์สำหรับใคร ครูต้องรู้จักเด็กที่ตนเองรับผิดชอบ รู้พัฒนาการตามวัย ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ รวมทั้งรู้ว่าควรปรับปรุงและพัฒนาเด็กคนใดในเรื่องใดบ้าง
2. ต้องการให้เด็กเรียนรู้อะไร ครูต้องรู้จุดหมายของการจัดประสบการณ์ ครูจึงควรศึกษาก่อนว่าทักษะ สารการเรียนรู้ หรือประสบการณ์สำคัญใดที่จะจัดให้กับเด็ก แล้วจึงวางแผนการจัดกิจกรรมต่อไป
3. เด็กจะเรียนรู้เรื่องที่ต้องการให้เรียนรู้ได้ดีที่สุดได้อย่างไร ครูต้องรู้จักคิดหาวิธีสอนและสื่อเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ
4. รู้ได้อย่างไรว่าเด็กเกิดการเรียนรู้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ครูต้องรู้วิธีประเมินผลสร้างและใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม

เมื่อตอบคำถามดังกล่าวข้างต้นแล้ว ครูสามารถนำคำตอบมาใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบการจัดประสบการณ์ ครูควรรวบรวมวัสดุอุปกรณ์และแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเขียนแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวทางการจัดกิจกรรมหลักทั้ง 6 กิจกรรม ทั้งนี้ ครูอาจกำหนดกิจกรรมแต่ละหน่วยการเรียนรู้ไว้อย่างกว้างๆ ก่อน แล้วจึงเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่มีรายละเอียดที่ครอบคลุมจุดประสงค์ สารการเรียนรู้ กิจกรรม สื่อ และการประเมินผล สิ่งสำคัญที่ครูควรคำนึงถึงในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยไม่ใช่รูปแบบการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เช่น การเขียนแบบตาราง แบบกิ่งตาราง หรือแบบความเรียง แต่ควรคำนึงถึงการออกแบบกิจกรรมตามหลักการทำงานของสมอง การจัดการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ และแนวทางการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ไม่ควรให้ความสำคัญกับการเขียนแผนการจัดประสบการณ์มากเกินไปจนเกินกว่าการจัดประสบการณ์จริงสำหรับเด็ก แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้แผนการจัดประสบการณ์เป็นสิ่งที่ถูกละเลย เพราะแผนการจัด

ประสบการณ์ที่ดีย่อมนำไปสู่การสอนที่ดี และดีกว่าการจัดประสบการณ์โดยไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างแน่นอน

เมื่อนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันให้แก่เด็กปฐมวัย ครูควรให้ความสำคัญกับการสอนที่มีการการออกแบบการสอนไว้ล่วงหน้า พอๆ กับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้ หลังจากจัดประสบการณ์แล้วควรทำบันทึกหลังสอน โดยประเด็นที่ควรบันทึก ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของเด็กตามจุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์ การตอบสนองของผู้เรียนต่อการจัดประสบการณ์ ข้อสังเกตเกี่ยวกับสื่อ การออกแบบการจัดประสบการณ์ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก แล้วนำผลที่บันทึกนี้มาใช้ในการปรับแผนการจัดประสบการณ์ในวันต่อไป ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การออกแบบการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการวางแผนการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้าน บรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตร โดยการออกแบบแผนการจัดประสบการณ์สามารถตอบคำถามดังนี้ วางแผนการจัดประสบการณ์สำหรับใคร ต้องการให้เด็กเรียนรู้อะไร เด็กจะเรียนรู้เรื่องที่ต้องการให้เรียนรู้ได้ดีที่สุดได้อย่างไร และรู้ได้อย่างไรว่าเด็กเกิดการเรียนรู้หรือไม่

การเขียนแผนการจัดประสบการณ์

สถาบันราชภัฏมหาสารคาม (2538 : 122) ระบุไว้ว่าการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ มี 10 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหา และประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นวิทยาการได้ตามความเหมาะสม
2. กำหนดหน่วยการสอน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการสอน ประมวลเนื้อหาวิชาที่จะสามารถให้ครูถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในแต่ละหน่วย
3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนต้องวางแผนก่อนว่าในการสอนแต่ละหน่วยควรจะให้ประสบการณ์อะไรบ้างแก่ผู้เรียน แล้วกำหนดออกมาเป็นหน่วยการสอน
4. กำหนดหลักและความคิดรวบยอด การกำหนดต้องสอดคล้องกับหัวเรื่องที่จะสอนโดยสรุปแนวคิด สารและหลักการที่สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกัน
5. กำหนดจุดประสงค์ ให้สอดคล้องกับหัวเรื่องที่จะสอน โดยเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
6. กำหนดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเลือกและเขียนแผนการสอน
7. กำหนดแบบประเมิน แบบประเมินต้องให้ตรงกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้แบบอิงเกณฑ์ เพื่อผู้สอนจะได้ทราบว่าเมื่อสอนและเรียนจบแต่ละแผนแล้วผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและเขียนแผนการสอน วิธีการและอุปกรณ์ที่ผู้สอนใช้ถือว่าเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อเขียนแผนการสอนแต่ละเรื่องแล้ว จัดไว้เป็นรูปเล่ม เพื่อนำไปหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

9. หาประสิทธิภาพของแผนการสอน เพื่อให้เชื่อได้ว่าแผนการสอนที่สร้างขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างต้องกำหนดเกณฑ์ขึ้น โดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

10. การใช้แผนการสอน เป็นขั้นตอนการนำเอาแผนการสอนไปใช้ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

วัฒนา ปุณณฤทธิ และคณะ (2550 : 74) การเขียนแผนการจัดประสบการณ์รายวัน จะนำสาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญที่กำหนดเป็นหน่วยบูรณาการ (unit plan) นำมาออกแบบเป็นแผนการจัดการประสบการณ์รายสัปดาห์ (weekly plan) มาวางแผนการจัดประสบการณ์แต่ละวันในกิจกรรมประจำวัน ซึ่งแผนการจัดประสบการณ์นั้นจะยึดหลักความสอดคล้องกับสาระสำคัญและจุดประสงค์ของหน่วยบูรณาการที่กำหนดไว้ในตอนต้นหัวข้อของแผนการจัดประสบการณ์รายวัน ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม เรื่อง ระดับชั้นและเวลา สาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อเรื่อง กิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การประเมินผล บันทึกผลหลังสอน กิจกรรมสนับสนุนทั้งนี้มีรายละเอียดของแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้ชื่อกิจกรรม ให้ระบุลักษณะของกิจกรรมนั้นว่าเป็นกิจกรรมใด เช่น กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ ฯลฯ การระบุชื่อกิจกรรม ทำให้เกิดความชัดเจน ว่ากิจกรรมนั้น มีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ อย่างไร และจะนำไปสู่การส่งเสริมพัฒนาการด้านใดของผู้เรียน ทั้งนี้การกำหนดชื่อกิจกรรมทำให้ผู้เขียนแผนสามารถจัดกิจกรรมไปตามหลักการจัดกิจกรรมนั้นๆ และเกิดความชัดเจนว่าผู้เรียนจะได้รับพัฒนาการและเกิดประสบการณ์สำคัญด้านใด เช่น กิจกรรมเสริมประสบการณ์ ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ด้านการคิด และทักษะพื้นฐานทางการเรียน การสร้างความรู้ ถ้าเป็นกิจกรรมกลางแจ้ง ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์สำคัญทางกาย

จิระพันธ์ พูลพัฒน์ (2551 : 57-59) สำหรับรูปแบบการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์ไว้ล่วงหน้า และเขียนแผนการจัดประสบการณ์แบบหน่วย(Unit) ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและสถานศึกษาของตนเองได้ รูปแบบการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ดังนี้

ตัวอย่างการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ แบบที่ 1

ชื่อหน่วย

(ระบุชื่อหัวข้อเรื่องที่จะใช้ในการจัดประสบการณ์ได้จากหลักสูตรของสถานศึกษาที่กำหนดไว้แล้ว หรือยึดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตาม ความสนใจของเด็ก)

สิ่งที่ได้รู้แล้ว	สิ่งที่เด็กต้องการรู้	สิ่งที่เด็กควรรู้
(ได้จากการสังเกต สนทนา กับเด็ก และผู้สอนบันทึก ข้อมูลไว้)	(ได้จากคำถามที่เด็กถาม ผู้สอน แสดงถึงความอยากรู้ ในหัวเรื่องนั้นๆของเด็ก)	(ได้จากการศึกษาหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ในส่วนที่เป็นสาระที่ควร เรียนรู้ และประสบการณ์สำคัญ)

วัน : (วันที่ทำการสอน) เวลา : (ตามตารางกิจกรรมประจำวัน)

ชื่อกิจกรรม : (ชื่อกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน)

จุดประสงค์ : 1.

2.

3.

4.

ฯลฯ

(เป้าหมายพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดกับเด็กเมื่อทำกิจกรรมในหน่วยแล้ว ควรอยู่บนพื้นฐานของพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน)

สาระการเรียนรู้ : 1. สาระที่ควรเรียนรู้ (เป็นสาระที่ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษาที่ บุคลากรสถานศึกษาร่วมกันจัดทำ)

2. ประสบการณ์สำคัญ (เป็นประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิดและถูกกำหนดไว้แล้วในหลักสูตรของสถานศึกษาที่บุคลากรสถานศึกษาร่วมกันจัดทำ)

วิธีดำเนินกิจกรรม :

1.

2.

ฯลฯ

(ผู้สอนเขียนกิจกรรมโดยระบุการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนจบโดยคำนึงถึงวัย พัฒนาการช่วงความสนใจของเด็กและจุดประสงค์ที่ต้องการ)

สื่อ : (ระบุสื่อที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม)

การประเมิน : (ระบุวิธีการประเมินและสิ่งที่ประเมิน).

บันทึกหลังสอน :

ตัวอย่างการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ แบบที่ 2

ชื่อหน่วย : (ชื่อหัวข้อเรื่องที่จะนำไปสอนเด็กได้จากหลักสูตรหรือความสนใจของเด็ก)

จุดประสงค์ : (เป้าหมายพฤติกรรมทั่วไปที่ต้องการให้เกิดเมื่อเด็กทำกิจกรรมครบตามระยะเวลาที่ ผู้สอน วางแผนไว้ อาจเป็น 1 สัปดาห์ หรือ 2 สัปดาห์ ทั้งนี้ควรอยู่บนพื้นฐาน พัฒนาการเด็กและจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย/ สถานศึกษาปฐมวัย)

วันที่	จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ	การประเมิน
		สาระที่ ควรเรียนรู้	ประสบการณ์ สำคัญ			
1	กิจกรรม (ระบุชื่อ กิจกรรม เช่น เคลื่อนไหว จังหวะ / เล่น กลางแจ้ง ฯลฯ และระบุ จุดประสงค์ของ กิจกรรมเป็น ข้อๆ)	(สาระที่จะ ให้เด็ก เรียนรู้)	(ประสบการณ์- สำคัญ ที่คาด ว่าจะเกิด)	(ดำเนิน กิจกรรมเป็น ขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจน จบ ต้อง สอดคล้อง กับ จุดประสงค์ สาระการ เรียนรู้ ช่วงเวลาของ กิจกรรมที่ จัดและ หลักการจัด การศึกษา ปฐมวัย)	(ชื่อสื่อ อุปกรณ์ที่ ใช้ในการ ทำ กิจกรรม)	(ระบุ ประเมิน อะไร ด้วย วิธีใด ต้อง สอดคล้อง กับจุด ประสงค์)

บันทึกหลังสอน :

หมายเหตุ เป็นการเขียนแผนการจัดประสบการณ์แบบกิ่งตาราง โดยภายในตารางจะเขียน
กิจกรรมที่จัดในแต่ละวันอย่างละเอียดจนครบทุกกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์
ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์

ชื่อหน่วย : ช้าง

- จุดประสงค์ : 1.กล้าแสดงความคิดเห็น
2.ฝึกทักษะในการฟังและพูด
3.ฝึกการสังเกตและเปรียบเทียบ
4.ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น

วันที่	จุดประสงค์	สาระการเรียนรู้		กิจกรรม	สื่อ	การประเมิน
		สาระที่ ควร เรียนรู้	ประสบการณ์ สำคัญ			
1	กิจกรรมกลุ่ม ย่อย / กิจกรรม ในวงกลม / กิจกรรมเสริม ประสบการณ์ 1. อธิบาย รูปร่าง ลักษณะ ของช้างได้ 2. เปรียบเทียบ ความเหมือน ความต่างของ ช้างกับสัตว์อื่น ได้ 3. ทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้	รูปร่าง ลักษณะ ของช้าง	1. การอธิบาย เกี่ยวกับสิ่ง ต่าง ๆ (การใช้ ภาษา) 2. เปรียบเทียบ ขนาด รูปร่าง สี (การสังเกต การจำแนก และการ เปรียบเทียบ) 3. การทำงาน ร่วมกับเด็กอื่น (การเรียนรู้ทาง สังคม)	1. สนทนา ร่วมกับเด็ก เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะช้าง 2. เปรียบเทียบ ความเหมือน ความต่างของ ช้างกับสัตว์อื่น ตามความคิด เห็น 3. แบ่งกลุ่มให้ เด็กวาดภาพ และ แต่ละกลุ่ม นำเสนอด้วย ภาพเขียน ต่อ กลุ่มใหญ่	- หุ่นจำลอง ช้าง - ภาพช้าง - สีเทียน - กระดาษ	สังเกต 1. การพูด อธิบาย รูปร่าง ลักษณะของ ช้าง 2. การ เปรียบเทียบ ความ เหมือน ความต่าง ของช้าง

หมายเหตุ ผู้สอนควรให้เด็กมีประสบการณ์จริงเกี่ยวกับเรื่อง ช้าง เช่น พาไปทัศนศึกษาสวนสัตว์
คูวิดิทัศน์

จุดประสงค์ ที่ยกมานั้นเป็นจุดประสงค์ทั่วไปของหน่วยช้างและนำมาเฉพาะส่วนที่สัมพันธ์กับ
กิจกรรมกลุ่มย่อย/ กิจกรรมในวงกลม / กิจกรรมเสริมประสบการณ์

สรุปได้ว่า การเขียนแผนการจัดการประสบการณ์ ต้องดำเนินการตามขั้นตอน โดยเริ่มจาก
การศึกษาหลักสูตรปฐมวัย วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ความสัมพันธ์ของมาตรฐาน
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ กำหนดหมวดหมู่เนื้อหา หน่วยการสอน หัว
เรื่อง ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ กิจกรรม แบบประเมิน เลือกลงและเขียนแผนการสอน วิธีการ
และอุปกรณ์ หาประสิทธิภาพของแผนการสอน และนำไปใช้ การเขียนแผนการจัดการประสบการณ์
รายวัน จะนำสาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญที่กำหนดเป็นหน่วย (unit plan) นำมา
ออกแบบเป็นแผนการจัดการประสบการณ์รายสัปดาห์ (weekly plan) มาวางแผนการจัด
ประสบการณ์แต่ละวันในกิจกรรมประจำวัน ซึ่งแผนการจัดการประสบการณ์นั้นจะยึดหลักความ
สอดคล้องกับสาระสำคัญและจุดประสงค์ของหน่วยที่กำหนด

การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในครั้งนี้เป็นการพัฒนาเพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กสามารถการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ของหลักสูตร เป็นแนวทางในการให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา

กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาในงานวิจัยนี้จะหมายถึง การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคามในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ให้เกิดประสิทธิภาพ โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

การประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. ความหมายการประชุมเชิงปฏิบัติการ (work shop)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 60 – 67) ได้กล่าวไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การจัดประชุมขึ้นเพื่อเพิ่ม หรือเสริมทักษะบางเรื่องให้แก่ผู้เข้าประชุม โดยเฉพาะวิธีการอาจประกอบด้วยคำบรรยาย หรืออภิปรายเนื้อหาต่าง ๆ ติดตามด้วยการลงมือปฏิบัติภายใต้การดูแล และให้คำแนะนำของที่ปรึกษา เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “เทคนิคการติดตามงาน” หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “พฤติกรรมกลุ่มกับงานร่วมกัน” เป็นต้น

สมคิด บางโม (2545 : 93) ให้ความหมายของการประชุมเชิงปฏิบัติการว่า การประชุม หมายถึง การฝึกอบรมของการเข้ารับการอบรมได้ปฏิบัติจริง โดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ การประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือประชุมเมื่อได้รับความรู้ใหม่ที่จะต้องฝึกเพื่อนำไปปฏิบัติ นิยมให้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ มากกว่าการปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

สรุปได้ว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการหมายถึง การประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเน้นให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ครูได้ฝึกปฏิบัติให้มีทักษะในการจัดทำแผนประสบการณ์การเรียนรู้ ตามกรอบเนื้อหา การเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญคอยให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และเข้าร่วมประชุมได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้มีความรู้ความชำนาญและเกิดทักษะในการจัดทำแผนประสบการณ์การเรียนรู้

2. ขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 60 – 67) ได้กำหนดขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนดำเนินการประชุมปฏิบัติการ
2. การเตรียมตัวบุคคลที่เข้าร่วมประชุมและผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. การเตรียมเอกสารและคู่มือในการประชุมปฏิบัติการ
 4. การจัดทำตารางประชุมและกำหนดหัวข้อตามตาราง
 5. การดำเนินการตามตารางการประชุมและสรุปผลของการประชุม
- สมคิด บางโม (2544 : 95) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการไว้

ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 บรรยายให้ความรู้ เพื่อปูพื้นฐานความรู้ และวิธีการต่าง ๆ ให้ความรู้ความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่เกินร้อยละ 20 ของเวลาประชุมทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 2 แบ่งกลุ่มย่อยมอบหมายงานให้ทำ

ขั้นตอนที่ 3 ทุกกลุ่มลงมือปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 4 รายงานผลการปฏิบัติงานในที่ประชุม

ขั้นตอนที่ 5 ถ้าเอกสารให้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม ถ้าเป็นวัสดุสิ่งของหรือเครื่องมืออาจเก็บไว้ในที่ศูนย์ฝึกอบรม หรือมอบให้ผู้เข้ารับการอบรมนำไปใช้ในหน่วยงานของตน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง ลำดับขั้นตอนในการประชุมปฏิบัติการ เป็นการรวมกลุ่มของคนไม่มากนัก เป็นคนที่มีความสนใจหรือมีปัญหาาร่วมกัน มาพบปะกัน เพื่อใช้เวลาในการปรับปรุงความสามารถ ความเข้าใจและความชำนาญ ของแต่ละคน กำหนดขั้นตอนเช่น การวางแผนดำเนินการประชุมปฏิบัติการ การเตรียมตัวบุคคลที่เข้าร่วมประชุม การเตรียมเอกสารและคู่มือในการประชุม การจัดทำตารางประชุม และสรุปผลของการประชุม เป็นต้น กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการประชุมเชิงปฏิบัติการเข้ามาใช้ในการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลชามเรียง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กได้จัดทำแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยโดยเน้นให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ครูได้ฝึกปฏิบัติเกิดทักษะในการจัดทำแผนประสบการณ์การเรียนรู้ ตามกรอบเนื้อหา การเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญคอยให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และเข้าร่วมประชุมได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้มีความรู้ความชำนาญและเกิดทักษะในการจัดทำแผนประสบการณ์การเรียนรู้ และนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในปัจจุบันนี้ วงการศึกษาของไทยทั้งหน่วยงานภาครัฐเอกชน สถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ ได้นำไปใช้เพื่อพัฒนาปรับปรุงระบบการทำงานในองค์กรของตนเอง อยู่อย่างมากมายกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงใคร่ความสำคัญดังกล่าวกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 30 ให้สถานศึกษาสนับสนุนส่งเสริมการปรับปรุง และพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยใช้กระบวนการวิจัย

ประวิต เอราวรรณ์ (2545 : 5) ได้สรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจ

เข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่ และให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งถ้ากล่าวในบริบทของโรงเรียนก็คือการวิจัยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชั้นเรียน โดยที่ครูพยายามปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองจากการสะท้อนสะท้อนตนเอง การหาข้อสรุปเพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ รวมทั้งการใช้ความเข้าใจและมโนทัศน์ของตนเองมากกว่าของผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน และผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ความสามารถหรือควบคุมสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ด้วยตนเอง

ศิริพร จิรวัดนกุล (2552 : 115) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบของการรวบรวมปัญหาหรือคำถามจากการสะท้อนจากผู้ปฏิบัติงานในสังคมใดสังคมหนึ่ง เพื่อต้องการที่จะพัฒนาพัฒนาหาหลักการ เหตุผล และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานนั้น และในขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนั้นๆ ให้สอดคล้อง กับสถานะของสังคม และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

Hopkins (1994 : 41) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา พัฒนากิจกรรมโดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เป็นรูปแบบของการทำความเข้าใจในการปรับปรุงสถานการณ์เฉพาะที่พบว่ามีปัญหา เพื่อต้องการหา เหตุผลและวิธีการ การวิจัยที่ดำเนินการโดยครูในระหว่างการสอน ไม่ใช่การวิจัยในระดับหลักการและทฤษฎี โดยมากจะจัดเป็นในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้สอนปฏิบัติไปพร้อมกับ การสอน ผู้สอนจึงเป็นผู้คิดวางแผนการวิจัย ทำการวิจัย สรุปผลการวิจัย และนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ทันที ขณะเดียวกันก็มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ เผยแพร่ให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นลักษณะของการวิจัยแบบร่วมมือ (Collaboration Research)

Streubert and Carpenter.(1999 : 15)การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่เป็น การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติการอย่างเป็นระบบระเบียบ (Improve practice and systematically) และเป็นการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เฉพาะนั้น ๆ พร้อมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบของการแก้ปัญหาและได้คำตอบในการแก้ปัญหาดังกล่าว

Holloway (2010 : 76) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การแสวงหาความรู้ภายใต้ การดำเนินการของนักปฏิบัติที่กลายมาเป็นนักวิจัย หรือผู้ซึ่งทำงานเป็นหุ้นส่วนกับนักวิจัย เพื่อ ตรวจสอบประเด็นและปัญหาในสถานที่ทำงานของตนเอง เป็นการนำความคิดไปปฏิบัติผ่าน กระบวนการที่เป็นวงจร ซึ่งแต่ละวงจะขึ้นกับวงก่อนหน้า การวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ใช่วิธีการวิจัย บริสุทธิ์ แต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และนักวิจัยสามารถใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลได้ หลากหลายวิธี การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นทั้งการวิจัยและการปฏิบัติการ

สรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็น ระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่และให้ได้ แนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน เป็นการพัฒนาหาหลักการ เหตุผล และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เอราวรรณ (2545 : 11 – 12) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยหรือขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สำคัญว่ามีอยู่ 6 กระบวนการ คือ

2.1 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kurt Lewin มีการประยุกต์ใช้มากในการวิจัยเพื่อจัดการหรือทำการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กระบวนการของ Lewin จะมีลักษณะเป็นลำดับการตัดสินใจแบบบันไดเวียน (Spiraling Decision) ซึ่งเริ่มต้นจากการสำรวจสภาพการณ์ปัจจุบัน แล้วกำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัดเจนวางแผนแล้วลงมือปฏิบัติ และประเมินผลที่เกิดขึ้นตั้งนั้น

2.1.1 ขั้นตอนปฏิบัติการวิจัยของ Lewin ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การค้นหาความจริง การดำเนินการ และการวิเคราะห์ผล กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Lewin จะเริ่มต้นด้วย

1) กำหนดแนวคิด ที่ต้องการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงาน จะร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นปรับปรุงในส่วนไหนของงานสิ่งใดเป็นปัญหาที่แท้จริง และผลกระทบที่ตามมา แนวความคิดทั่วไปนี้เกิดขึ้นจากการสำรวจสภาพการณ์เบื้องต้น ซึ่งผลที่ได้จากการสำรวจนี้กลุ่มผู้วิจัยปฏิบัติการจะนำไปกำหนดเป็นแผน

2) ร่วมกันวางแผนทั่วไป กลุ่มร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นเปลี่ยนแปลง ณ จุดใดก่อนจะใช้วิธีการใดในการแก้ไขปรับปรุงบนพื้นฐานของความเป็นไปได้และเป็นความสนใจร่วมกัน

3) กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นการแตกแผนออกเป็นแผนย่อยๆ เริ่มต้นขั้นตอนแรกด้วยการเปลี่ยนวิธีการที่ใช้ในการปรับปรุงงานและต้องมองไปยังผลที่คาดว่าจะได้รับก่อนที่จะเริ่มต้นด้วยความรอบคอบ และวางแผนการติดตามผลที่จะเกิดตามมาแล้วร่วมกันพิจารณาเพื่อประเมินว่าวิธีการนั้น สามารถปฏิบัติได้จริงเพียงใดต้องมีการส่งสะท้อนผลที่เกิดขึ้นในขั้นแรกนี้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นสารสนเทศในการวางแผนขั้นตอนที่สองหรือขั้นตอนต่อไปเริ่มดำเนินการปฏิบัติงานในแผนที่สอง แล้วติดตามประเมินผลแล้วการวางแผนใหม่ ถ้ายังไม่ได้รับคำตอบ หรือปัญหายังไม่คลี่คลาย

ในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Lewin มีแนวคิดสำคัญ 3 ประการ ที่กลุ่มนักวิจัยต้องมีหรือได้กระทำ คือ

1. การอาศัยความร่วมมือกัน (Collaborative) ของผู้ปฏิบัติงานทุกขั้นตอน ของกระบวนการวิจัยต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม

2. การอาศัยการเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (Group Dynamics) โดยการปฏิบัติงานจะใช้กระบวนการกลุ่มมาเป็นเครื่องมือ

3. การส่งสะท้อนผล ตามวงจรมันไดเวียน (Spiral of Reflective)

แนวคิดของ Lewin นี้มีอิทธิพลต่อการวิจัยของ Elliott และกลุ่มนักวิจัยของมหาวิทยาลัย Deakin โดยได้นำเอาวิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบบันไดเวียนของ Lewin มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติการทางการศึกษาในประเทศออสเตรเลียเวลาต่อมา

2.2 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ John Elliott

John Elliott เป็นคนหนึ่งที่บุกเบิกการวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาในระยะต่อมาโดยได้ประยุกต์กระบวนการของ Lewin มาใช้เป็นกระบวนการวิจัยปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษา และพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในประเทศอังกฤษ โดยเขียนบทความชิ้นแรกชื่อ “What is Action – research in Schools?” ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1978 (ประวิต เอราวรรณ์. 2545 : 13 – 15 ; อ้างอิงมาจาก Mckerman. 1996)

ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการเริ่มต้นด้วยการให้ผู้วิจัยกำหนดความคิดทั่วไป แล้วสำเร็จสภาพการเบื้องต้นกำหนดแผนนำไปใช้กำกับติดตามการใช้แผนและดูผลที่เกิดขึ้นแล้วสำรวจสภาพการณ์อีกครั้งเพื่อนำไปปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อเริ่มวงจรใหม่ Elliott เห็นว่าความคิดทั่วไปเป็นสิ่งที่ชี้ความก้าวหน้าของการปฏิบัติ ส่วนการสำรวจสภาพการณ์เบื้องต้นเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง การปฏิบัติตามแผน คือกระบวนการที่ดำเนินการต่อไป

จุดที่ Elliott ได้ประยุกต์จากแนวคิดของ Lewin ก็คือนักวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนความคิดทั่วไปได้วงจรใหม่ และเห็นว่าในการสำรวจ การวิเคราะห์ และการกำกับติดตามสามารถกระทำได้ในแต่ละวงจรไม่ใช่จะกำหนดไว้เฉพาะในขั้นตอนเริ่มต้นเท่านั้น เหตุผลเพราะการวิเคราะห์หรือการกำหนดปัญหาในการวิจัยนั้น บางครั้งนักวิจัยพบว่าปัญหาที่กำลังดำเนินการวิจัยไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริง ก็ควรเปลี่ยนแปลงความคิดทั่วไป แล้วเริ่มใหม่อย่างไรก็ดีแนวคิดของ Elliott ยังคงไม่แตกต่างไปจากแนวคิดของ Lewin ในส่วนที่เป็นขั้นตอนการวิจัยที่ยังมีลักษณะบันไดเวียน

2.3 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin

ในประเทศออสเตรเลีย Stephen Kemmis และคณะ ได้นำแนวคิดของ Lewin มาประยุกต์ใช้ในการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาของออสเตรเลียจนได้รับการยอมรับและเผยแพร่ไปกว้างขวาง ซึ่งในความคิดของ Kemmis และคณะนั้นการวิจัยปฏิบัติการคือการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะจะกระทำคนเดียวไม่ได้ เพราะการกระทำเพียงคนเดียวถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ก็จะทำลายพลังการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกลุ่ม ดังนั้นในขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการจึงต้องกำหนดจุดสนใจร่วมกัน เช่น สนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรและวิธีสอนให้มีประสิทธิภาพ หรือพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการวิทยาศาสตร์ให้ลึกซึ้ง เป็นต้น เมื่อได้จุดสนใจร่วมกันแล้วก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกันเป็นวงจร คือ

1. การพัฒนาแผนการปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงสิ่งที่เป็นปัญหาซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่มีโครงสร้างและแนวทาง การวางแผนต้องมีความยืดหยุ่น และต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อแผนที่กำหนดไว้
2. การปฏิบัติตามแผน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้อย่างละเอียด รอบคอบ และมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์
3. การสังเกตผลการปฏิบัติ เป็นการบันทึกข้อมูลหลักฐานหรือร่องรอยต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติโดยอาจใช้วิธีการวัดแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยซึ่ง

สารสนเทศจากการสังเกตนี้จะนำไปสู่การส่องสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างเข้าใจถูกต้องทิศทาง

4. การส่องสะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นกระบวนการทบทวน การปฏิบัติจากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไรเพื่อเป็นพื้นฐานการวางแผนในวงจรต่อไป

ดังนั้นองค์ประกอบของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin จึงประกอบด้วยจุดสำคัญทั้ง 4 จุดดังกล่าวมาคือการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตผล และการสะท้อนผล ซึ่งมีการเคลื่อนไหวลักษณะ “เกลียวสว่าน” ไปในจุดทั้ง 4 จุดไม่อยู่นิ่ง

2.4 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ David Ebbutt

ประวิต เอราวรณ (2545 : 16 – 17) กล่าวถึงกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ Elliot) ว่าเป็นการประยุกต์ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของ Lewin มาใช้ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงแค่การศึกษาข้อเท็จจริงที่มีอยู่ แต่ยังรวมถึงการศึกษาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาประกอบการอภิปราย การหาข้อสรุปการกำหนดระยะเวลาการตรวจสอบความเป็นไปได้ ซึ่งการวิจัยปฏิบัติการทั้ง 3 รูปแบบนั้น พิจารณาจะพบว่าหากนักวิจัยต้องการที่จะย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นอีกครั้ง นักวิจัยต้องดำเนินการวิจัยซ้ำรอยตามขั้นตอนเดิม

ประเด็นดังกล่าว เอบัทท์ เสนอว่า แนวทางที่เหมาะสมในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการคือ การพิจารณาแต่ละขั้นตอนใดจะสำเร็จ หรือไม่สำเร็จ โดยดูได้จากข้อมูลย้อนกลับขณะดำเนินการ หากขั้นตอนใดสำเร็จก็ดำเนินการต่อ แต่ถ้าขั้นตอนใดไม่สำเร็จก็ปรับเปลี่ยนแผนใหม่เฉพาะขั้นตอนนั้น ไม่ต้องย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นใหม่ ซึ่งรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการที่ใช้ในการจัดการศึกษาของเอบัทท์

สำหรับรูปแบบของ เอบัทท์ การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ประกอบด้วยกิจกรรมหลายกิจกรรม นอกจากนี้ขณะดำเนินการวิจัยยังสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องกันไปในแนวเส้นตรง ถ้ากิจกรรมที่กำหนดไว้สามารถปฏิบัติได้บรรลุจุดประสงค์ ในทางตรงข้ามถ้ากิจกรรมนั้นไม่เหมาะสม นักวิจัยก็สามารถ ปฏิบัติได้ 2 กรณี คือ 1) ปรับปรุงแก้ไขแนวคิดทั่วไป 2) จะปรับปรุงแก้ไขแผนงานทั้งหมดก็ได้

2.5 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ James McKernan

ประวิต เอราวรณ (2545 : 18 – 20) ได้เสนอวงจรการวิจัยปฏิบัติการที่ยืดเอาระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และกิจกรรมเป็นหลักโดยวงจรปฏิบัติที่ 1 เริ่มจากการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติ และมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานนั้นเมื่อปฏิบัติจนครบวงจรแล้วก็เริ่มระบุปัญหาในการปฏิบัติงานและกิจกรรมใหม่ในวงจรปฏิบัติที่ 2 และต่อไปเรื่อย ๆ

กิจกรรมในแต่ละวงจรประกอบด้วย

1. การนิยามปัญหาในสถานการณ์ที่นักวิจัยประสบอยู่ในการปฏิบัติงาน
2. การประเมินความต้องการจำเป็นที่จะปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน
3. การกำหนดสมมติฐานเป็นการกำหนดผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากได้มีการปฏิบัติแล้ว

การปฏิบัติแล้ว

4. พัฒนาแผนปฏิบัติซึ่งต้องทำละเอียดรอบคอบ
5. ลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องมีการบันทึกข้อมูลไว้
6. ประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ
7. สะท้อนผลปฏิบัติ อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นและทำความเข้าใจ
8. ตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในช่วงเวลาต่อไป

2.6 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart

Kemmis และ McTaggart (ประวัติ เอรารวรรณ์. 2545 : 142 – 156 ;

อ้างอิงมาจาก Kemmis and McTaggart. 1988 : 11 – 15) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีเป้าหมายหลักเพื่อพัฒนา และปรับปรุงสภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ตามแนวทางของ Kemmis และ McTaggart มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Plan) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหาเกี่ยวกับใคร แนวทางการแก้ไขอย่างไร และจะปฏิบัติอย่างไร

2. การปฏิบัติ (Action) เป็นการนำแนวความคิดที่กำหนดกิจกรรมในขั้นการวางแผนดำเนินการ โดยการวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงาน เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผนงาน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรมีความยืดหยุ่นได้

3. การสังเกต (Observation) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยอาศัยเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลเข้าช่วย

4. การสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือการตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ว่าสัมพันธ์กับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และของระบบการศึกษาที่ประกอบกันอยู่ โดยการอภิปราย การประเมินโดยกลุ่ม จะทำให้ได้แนวทางการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม และเป็นพื้นฐานข้อมูลที่นำไปสู่การปรับปรุงและวางแผนปฏิบัติต่อไป

สุวิมล ว่องวานิช (2548 : 13) กล่าวว่าขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการส่วนใหญ่พัฒนามาจากขั้นตอนของ Action Research ที่เสนอโดย Kemmis & McTaggart ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาที่ต้องการให้มีการแก้ไข โดยมีการปรึกษาร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง การใช้แนวคิดวิเคราะห์สิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ทำให้มองเห็นสภาพของปัญหาชัดเจนขึ้น

2. ขั้นปฏิบัติ (Action) เป็นการดำเนินการตามแผนที่วางไว้

3. ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) เป็นการใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาช่วยในการรวบรวมข้อมูล ในขณะที่ดำเนินการกิจกรรมตามที่วางไว้

4. ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) เป็นการประเมินตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติต่อไป

สรุปกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายหลักเพื่อพัฒนา และปรับปรุงสภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แบ่งออกเป็น 6 กระบวนการที่สำคัญได้แก่ กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kurt Lewin กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ John Elliott กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ David Ebbutt กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ James McKernan และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart เป็นต้น

จากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart มาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนชัดเจน สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็ก กระบวนการวิจัยปฏิบัติการเป็นการปฏิบัติที่เน้นให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันจะเกิดความผูกพันในการทำงานมากขึ้น

กลยุทธ์ในการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในครั้งนี้คือการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเน้นให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ครูได้ฝึกปฏิบัติให้มีทักษะในการจัดทำแผนประสบการณ์การเรียนรู้ ตามกรอบเนื้อหา การเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การพัฒนาแผนการปฏิบัติ (Plan) เพื่อปรับปรุงสิ่งที่ปัญหาซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่มีโครงสร้างและแนวทาง การวางแผนต้องมีความยืดหยุ่น และต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อแผนที่กำหนดไว้ 2) การปฏิบัติตามแผน (Action) ซึ่งเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้อย่างละเอียด รอบคอบ และมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์ 3) การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) เป็นการบันทึกข้อมูลหลักฐานหรือร่องรอยต่างๆ อย่างมีวิจรรย์ญาณเกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติโดยอาจใช้วิธีการวัดแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วย ซึ่งสารสนเทศจากการสังเกตนี้จะนำไปสู่การสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างเข้าใจถูกต้อง 4) การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) เป็นกระบวนการทบทวนการปฏิบัติจากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไรเพื่อเป็นพื้นฐานการวางแผนในวงจรต่อไป

บริบทองค์การบริหารส่วนตำบลขามเริญ

ประวัติ

เดิมตำบลขามเริญมีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ขึ้นกับอำเภอพยุหะคีรี ปี พ.ศ.2533 แยกออกมาขึ้นกับอำเภอยางสีสุราช มีจำนวน 10 หมู่บ้านและได้ใช้นามตำบลเก่าจนถึงปัจจุบัน

เนื้อที่/อาณาเขตตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลขามเริญ อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ประมาณ 14,118 ไร่ หรือ 25.58 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดกับ ต.แวงดง, ต.ดงเมือง อ.ยางสีสุราช จ.มหาสารคาม
 ทิศใต้ ติดกับ ต.หนองบัว อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
 ทิศตะวันออก ติดกับ ต.หนองบัวสันตุ อ.ยางสีสุราช จ.มหาสารคาม
 ทิศตะวันตก ติดกับ ต.แวงดง อ.ยางสีสุราช จ.มหาสารคาม

วิสัยทัศน์

การบริการสาธารณสุขพื้นฐานสะดวก พัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต
 นำการศึกษาสืบสานวัฒนธรรม พัฒนาเศรษฐกิจภูมิปัญญา
 รักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม พัฒนาองค์กรที่ตัวอย่างยั่งยืน

พันธกิจ

1. จัดให้มีและบำรุงรักษา ทางน้ำ ทางบกและโครงสร้างพื้นฐาน
2. ส่งเสริมสาธารณสุขพื้นฐาน การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส
3. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
4. ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรและกลุ่มอาชีพอื่นควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพิ่มมูลค่าและให้ความรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่
5. ส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนพร้อมกับการจัดระเบียบชุมชน
6. จะเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบบูรณาการ
7. ปรับปรุงการให้บริการประชาชน ด้วยการสร้างนวัตกรรมและนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบริการรูปแบบต่างๆ ทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลให้แก่ข้าราชการและพนักงานเจ้าหน้าที่

จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา

1. เพื่อจัดให้มีและบำรุงรักษา ทางน้ำ ทางบกและโครงสร้างพื้นฐาน
2. ส่งเสริมสาธารณสุขพื้นฐาน การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
4. เพื่อส่งเสริมอาชีพเกษตรกรและกลุ่มอาชีพอื่นควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพิ่มมูลค่าและให้ความรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่
5. เพื่อส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนพร้อมกับการจัดระเบียบชุมชน

6. เพื่อจะเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบบูรณาการ

7. เพื่อปรับปรุงการให้บริการประชาชน ด้วยการสร้างนวัตกรรมและนำเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ในการบริการรูปแบบต่างๆ ทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลให้แก่ข้าราชการและพนักงานเจ้าหน้าที่

สถิติครูและนักเรียน

องค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 ศูนย์ด้วยกันได้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองบัวน้อยและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสร้างแข่ง ปัจจุบันมีครูผู้ดูแลเด็กเล็กที่ปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความรู้ ทำการเรียนการสอน จำนวน 6 คน และมีผู้เรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองบัวน้อยมีจำนวนนักเรียน 60 คนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสร้างแข่งมีจำนวนนักเรียน 40 คน รวมทั้งหมด จำนวน 100 คน

สภาพการจัดการศึกษา

องค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียงมีการบริหารการจัดการศึกษา ตามภารกิจดังต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน
2. ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ
3. จัดประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพ
4. จัดกิจกรรมหลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. จัดสภาพแวดล้อมอาคารเรียนห้องเรียน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

มาตรฐานการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้ง และดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพร้อมทั้งรับถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเดิมอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของส่วนราชการต่าง ๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ และได้มาตรฐาน

องค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียงได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ ตามมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยให้การศึกษาแก่เด็กอายุระหว่าง 3 – 5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ เป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ เช่น คุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร ตลอดจนผู้ทำความสะอาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

2. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย เป็นการกำหนด มาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย

3. ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ 12 ประการ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา) การจัดประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรม ประจำวัน สำหรับเด็ก เป็นต้น

4. ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชน เป็นการกำหนดมาตรฐาน สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุน จากชุมชน เช่น การประชุมชี้แจงให้ราษฎรในชุมชนทราบถึงประโยชน์และความจำเป็นของการ ดำเนินงาน การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ การจัดให้มีกองทุนส่งเสริมและสนับสนุนการ ดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชน หรือ ประชาคมในท้องถิ่น เป็นต้น

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง

ปัญหาด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

1. ปัญหาการศึกษาของเด็กเยาวชน และประชาชน
2. ปัญหาโรงเรียนขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน
3. ปัญหาด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม
4. ปัญหาการส่งเสริมและบำรุงศาสนา
5. ปัญหาการส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง ตำบล สร้างแข่ง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม มีนโยบายในการพัฒนาการจัดการศึกษาของ องค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง ด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนดไว้ว่า จัดการศึกษาเพื่อพัฒนา ความพร้อมแก่เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาอย่างเหมาะสมตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมาตรฐานการศึกษา และพร้อมเข้ารับ การศึกษาในระดับชั้นพื้นฐานต่อไป จากผลการประเมินแผนการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็ก ปฐมวัย ประจำปีงบประมาณ 2554 ครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ทั้งหมดจำนวน 6 คน ผ่านการ ประเมินจำนวน 2 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง. 2554 : 9-15)ส่วนใหญ่ไม่ผ่านการ

ประเมิน สืบเนื่องจากครูผู้ดูแลเด็กยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัย และไม่ได้เข้ารับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาองค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียงมีการบริหารจัดการโดยมีวิสัยทัศน์
พันธกิจ จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา ที่ชัดเจน และ สภาพการจัดการศึกษา มาตรฐานการ
ดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลขามเรียง และปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการขององค์การ
บริหารส่วนตำบลขามเรียง มีหลายด้านด้วยกันโดยเฉพาะด้านบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอน
พบว่า มีผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน สืบเนื่องจากครูผู้ดูแลเด็กยังขาดความรู้ความเข้าใจ
ในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัย และไม่ได้เข้ารับการพัฒนาอย่าง
ต่อเนื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จักรินทร์ อินทฤทธิ์ (2551 : 95 – 96) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัด
ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านหัวจระเข้ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร โดย
ใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ ผลการวิจัย พบว่า ก่อนการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ขาดความรู้ความ
เข้าใจในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา 2
กลยุทธ์ ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากลุ่มผู้ร่วมวิจัยให้มีความรู้ ความเข้าใจ และ
สามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยได้ ตลอดจนการนิเทศการสอนเพื่อ
พัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ค้นคว้าสามารถนำแผนการจัดประสบการณ์ที่เขียนไว้ไปใช้สอนจริงในชั้น
เรียนได้ ซึ่งผลการนิเทศพบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยสามารถจัดประสบการณ์ได้ดีเป็นที่น่าพอใจใน 4
กิจกรรม คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเสรี และกิจกรรมเกม
การศึกษา อีก 1 กิจกรรมจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น คือ กิจกรรมเสริมประสบการณ์
จึงได้ดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยการนิเทศการสอน เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัด
ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมเสริมประสบการณ์
ผลการพัฒนาทำให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัย มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก
ปฐมวัย ทั้ง 5 กิจกรรมได้เป็นอย่างดี

ไพรัตน์ บุญรักษา (2551 : 81) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัด
ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองใหญ่ อำเภอหนองสูงศรี
จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ ผลการวิจัย พบว่า ก่อนการดำเนินการพัฒนา
บุคลากรทุกคน ไม่เคยได้รับการอบรมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงทำให้ไม่มีความรู้ ความ
เข้าใจ ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ตามกิจกรรมประจำวัน ได้แก่ การจัดกิจกรรม
เคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง
กิจกรรมเสรี และกิจกรรมเกมการศึกษา จึงได้ดำเนินการ พัฒนาคตามแผนปฏิบัติการในวงรอบที่
1 โดยใช้ กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ ผลการดำเนินการ พบว่า กลุ่มผู้ร่วม

วิจัยมีความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและสามารถจัดกิจกรรมประจำวันที่ควรจัดให้เด็กปฐมวัยจำนวน 6 กิจกรรมได้ในระดับหนึ่งเนื่องจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัยจำนวน 10 คน ยังขาดความมั่นใจขาดความชำนาญ และยังไม่มี ความเข้าใจดีพอ และยังไม่สามารถจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมเสริมประสบการณ์ได้จึงดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ ด้วยการฝึกปฏิบัติจริงการสาธิตการสอนเป็นรายบุคคล ทำให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัย สามารถจัดกิจกรรมได้ด้วย ความมั่นใจ

วรรณขุ ไทยแท้ (2551 : 105 – 107) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ของศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโคกศรี ตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยดำเนินการพัฒนา 2 วงรอบ ใช้กลยุทธ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การฝึกอบรม และการนิเทศแบบสอนแนะ ทำให้ครูมีความมั่นใจ มีความเข้าใจสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนบูรณาการ ได้อย่างมั่นใจ เป็นผลสำเร็จและนำผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ได้ดียิ่งขึ้น

ไกรศักดิ์ เพียรภูษา (2552 : 82 – 83) ได้ศึกษา การพัฒนาครูผู้สอน เด็กปฐมวัย ในการจัดทำแผนการสอน โรงเรียนเทศบาล 3 วัดเหนือ สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการศึกษา สภาพก่อนการพัฒนา ครูผู้สอนยังไม่สามารถวางแผนการเรียนรู้และเขียนแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่วนใหญ่ยังจัดกิจกรรมเป็น 3 ขั้นตอน คือ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ชี้สอนและขั้นสรุป การประเมินผลในแต่ละแผน ยังไม่สามารถวัดผู้เรียนตามสภาพจริงได้ ครูผู้สอนยังผลิตสื่อและนวัตกรรมการสอนน้อยมาก จึงต้องมีการระดมความคิดในการแก้ปัญหาในเชิงพัฒนาการจัดการเรียนของครูผู้สอน การพัฒนาในวงรอบที่ 1 ใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อยกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และการนิเทศภายใน ผลการพัฒนาทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการเรียนรู้ ตามโครงสร้างการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ในด้านสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น และกำหนดสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นได้ มีการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังได้ รู้จักการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี รายภาค มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาได้อย่างเหมาะสม และผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง และสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม โดยมีประเด็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทำการสอนในชั้นเรียน ซึ่งการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การประชุมกลุ่มย่อย กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และการนิเทศภายใน ผลการพัฒนา พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก และสามารถนำแผนการเรียนรู้ไปจัดกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมบัติ ภูจรี (2552 : 94 – 95) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า การวิจัยปฏิบัติการ และนำนวัตกรรมการพัฒนาบุคลากรในการ

จัดทำหลักสูตรปฐมวัย โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศติดตามเพื่อปรับปรุงหลักสูตร ในวงรอบที่ 1 และได้ดำเนินวัตรกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการมาใช้พัฒนาบุคลากรซ้ำ ในวงรอบที่ 2 ผลทำให้สามารถพัฒนาบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัย เห็นว่า รูปแบบการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการ และกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการพัฒนา ทั้ง 2 วงรอบ ได้ผลมากที่สุด เพราะทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัย และนำผลมาแก้ไข ปัญหาในการปฏิบัติงานได้

อนงค์ หมื่นสา (2554 : 77) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยใช้หนังสือนิทานพื้นบ้านอีสานที่มีผลต่อพฤติกรรมการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหนังสือนิทานพื้นบ้านอีสานประกอบภาพของเด็กปฐมวัยมีทั้งหมด 7 เล่ม 7 เรื่อง คือ ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ พญาคนคาก งูเขี้ยวกับตุ๊กแก น้ำวิเศษ จรเข้ไม่มีลิ้น ติดคุมดง่าม สองเกลอ โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของหนังสือนิทานพื้นบ้านอีสานประกอบภาพอยู่ในระดับมาก 2) ดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยใช้หนังสือนิทานพื้นบ้านอีสานประกอบภาพของเด็กปฐมวัย มีค่าเท่ากับ 0.76 หรือคิดเป็นร้อยละ 76 3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยหนังสือนิทานพื้นบ้านอีสานแล้วมีพฤติกรรมการฟังและการพูดหลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมด้วยหนังสือนิทานพื้นบ้านอีสานมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.56$)

กอบกุล ตระกูลสันติไมตรี (2555 : 125) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเทิง จังหวัดเชียงราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด 9 ฉบับ ได้แก่ แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบสังเกตพฤติกรรมของครู แบบประเมินแผนการจัดประสบการณ์ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียน แบบประเมินความพร้อมในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย สังเกตพฤติกรรมของครูระหว่างการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบสังเกตพฤติกรรม การเรียนของนักเรียน แบบประเมินแผนการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย แบบประเมินความพร้อมในการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการพัฒนา ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ไม่สามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ตามกรอบการจัดกิจกรรมประจำวัน 6 กิจกรรมได้ การดำเนินการพัฒนาในวงจรถี 1 โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศ ให้ผู้ร่วมวิจัยจำนวน 9 คน ผลปรากฏว่า ผู้ร่วมวิจัย 6 คน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย สามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์ตามกรอบการจัดกิจกรรมประจำวัน 6 กิจกรรม ไปใช้จัดประสบการณ์ในชั้นเรียนได้ ส่วนผู้ร่วมวิจัยอีก 3 คน ยังไม่สามารถนำแผนการจัดประสบการณ์ที่เขียนไปใช้ในการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนได้ ผลจากการดำเนินการพัฒนา วงจรถี 2 ได้แก่ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร เพื่อให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ทั้ง 3 คน สามารถนำแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยที่เขียนไว้ไปใช้จัดประสบการณ์ได้จริงในชั้นเรียนได้ ไปใช้ในการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนได้

สืบศักดิ์ น้อยดัด (2555 : 88) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการเครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ก่อนการจัดประสบการณ์แบบโครงการเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ โดยมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับพอใช้ และพฤติกรรมด้านความอดทนอดกลั้น อยู่ในระดับควรปรับปรุง หลังจากการจัดประสบการณ์แบบโครงการเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวมและรายด้านคือ ด้านความรับผิดชอบต่อและด้านความอดทนอดกลั้นอยู่ในระดับดีมาก 2) หลังจากการจัดประสบการณ์แบบโครงการเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยรวมและรายด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบต่อและด้านความอดทนอดกลั้นสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปได้ว่า งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย ที่มีผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้ว พบว่า มีการพัฒนาคล้าย ๆ กัน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน ชี้นะ สาธิต กำกับติดตาม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ส่วนการพัฒนาครูในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ของเทศบาลตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น แก้ปัญหาการพัฒนาความสามารถของครูในการจัดทำหลักสูตรปฐมวัย ใช้การนิเทศจากผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ ผู้ร่วมนิเทศ มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมแก้ไขปรับปรุง บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน ผลที่ได้บุคลากรมีความมั่นใจในการจัดทำแผนการเรียนรู้ สามารถใช้ศักยภาพของตนเองมาพัฒนางานได้ด้วยตนเองในที่สุด เป็นต้น

งานวิจัยต่างประเทศ

มองตากู (Montague 1998 : 702- A) ได้ศึกษาการเรียนรู้นักเรียนอนุบาลที่พูดสองภาษา พบว่าผู้ปฏิบัติต่าง ๆ คิดหาประสิทธิภาพของการสำรวจการเรียนรู้ 5 วิธีการของการใช้ 2 ภาษาของเด็กอนุบาลเพื่อจะได้เขียนได้ ขณะที่ใช้ 2 ภาษาจะผูกพันกับกระบวนการเรียนที่เป็นหลักสูตรของโรงเรียน ข้อมูลที่รวบรวมประจำวันการได้ยิน และการบันทึกเทป การสัมภาษณ์นักเรียน ทดลองการเรียนเพื่อวัดทักษะการมีส่วนร่วมในการพูดภาษาสเปน หรือฟังบ้าง โดยสมาชิกครอบครัวเป็นระยะ ๆ การศึกษาแสดงให้เห็นว่าผลสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ภาษาของเด็กอนุบาล พัฒนาการของการใช้ 2 ภาษาร่วมกันรวมถึงการคิดสร้างสรรค์จัดแบ่งผลประโยชน์ของตนเองและสาธารณะ กลุ่มขุนนางจำให้ความสำคัญกับการอ่านออกเขียนได้มากในกระบวนการปฐมนิเทศในการจัดหลักสูตรนั้น ๆ

วิกิ ลินเน็ท (Bradley, Viki Lynnette. 2002 : 4224 -A) ได้วิจัยการพัฒนาวิชาชีพโดยการเรียนรู้จากตัวบุคคล ชุมชนและกลุ่มวิชาชีพ การส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานด้านการสอนและดูแลเด็กในศูนย์ดูแลเด็กประจำรัฐเท็กซัส จากผลการวิจัย พบว่า แหล่งเรียนรู้จากตัวบุคคล แหล่งเรียนรู้จากชุมชนและแหล่งเรียนรู้จากกลุ่ม

วิชาชีพด้านปฐมวัยโดยทั่วไป พบว่า ครูประจำศูนย์ดูแลเด็กสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้โดยไม่ค่อยมีอุปสรรคทางด้านความสามารถในการเข้าถึง แต่มีข้อจำกัดทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเรียนรู้ของครูประจำศูนย์คือความตึงเครียดระหว่างครูประจำศูนย์และครอบครัวของเด็ก ข้อจำกัดที่เกิดจากการจัดระเบียบห้องเรียนใหม่ ความยากในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่เป็นงานเขียน การจัดแหล่งเรียนรู้ได้รับความคาดหวังว่าจะนำไปใช้ประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดอบรมครูประจำศูนย์ เพื่อให้ครูประจำศูนย์สามารถปฏิบัติงานซึ่งเป็นการสนับสนุนทฤษฎีการศึกษาขั้นปฐมวัยได้

อิชิโกกุ (Isikoglu, 2002 : 1702 -A) ได้ทำการวิจัยการบูรณาการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้าในหลักสูตรปฐมวัยศึกษา การออกแบบการศึกษาข้ามกรณีเชิงพรรณาครั้งนี้ใช้เพื่อศึกษาว่าคอมพิวเตอร์ใช้ในชั้นเรียนปฐมวัยที่ต่างกัน 2 ห้องเรียนอย่างไรบ้าง ดังนี้ 1) เมื่อใช้หลักสูตรสามัญศึกษา 2) เมื่อใช้หลักสูตรวิธีการสอนแบบโครงการ ความมุ่งหมายประการหนึ่งของการศึกษาครั้งนี้เพื่อตรวจสอบและอ้างอิงหลักฐานเอกสารว่าครูใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ดังนั้นก็จริงได้รวมเอามุมมองของเด็กเข้าไว้ในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากนี้ยังศึกษาว่ารูปแบบของหลักสูตรที่ต่างกันนี้ส่งผลต่อกระบวนการบูรณาการคอมพิวเตอร์อย่างไรบ้าง การศึกษาได้สำเร็จลงด้วยการใช้วิธีการวิจัยแบบสืบเสาะเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงกรณีศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ครูและสิ่งที่สร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ประกอบด้วย การเรียงเรียงข้อมูล การจัดประเภทต่าง ๆ ของข้อมูล แนวคิดและแบบแผน การลงรหัสข้อมูล การพัฒนากรณีและการเปรียบเทียบการข้ามกรณี ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ห้องเรียนทั้ง 2 ห้อง ใช้คอมพิวเตอร์เป็นส่วนของกิจกรรมเวลาเล่นมากกว่าบูรณาการเข้าในหลักสูตรชั้นเรียนถึงแม้ว่าครูทุกคนค้นพบที่จะบูรณาการคอมพิวเตอร์เข้าในชั้นเรียนสไตล์การสอนของครูแตกต่างกัน

ชเนปส์ (Schneps, 2002 : 2092 - B) ได้ทำการศึกษาเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางสังคมและภาษา กับปัญหาทางพฤติกรรมในนักเรียนก่อนประถมที่มีความเสี่ยง กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กก่อนวัยเรียนจำนวน 51 คน อายุระหว่าง 3-5 ปี วิธีการศึกษา ทำการประเมินปัญหาจากภายนอกและภายในโดยใช้แบบประเมินเชิงคลินิกของเด็กพื้นฐานถึงระดับก่อนวัยเรียนด้านภาษา ประเมินทักษะทางสังคมด้วยแบบวัดพฤติกรรมเด็กก่อนวัยเรียนถึงอนุบาล (แบบวัดรายงานของครู) และด้านแบบทดสอบย่อยด้านสังคม การรู้จักตนเองเกี่ยวกับแบบวัดมิติเบื้องต้น ฉบับแก้ไขของ Bracken ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณบ่งชี้หลังการควบคุมเพื่อการประเมินไอคิวทางวจนภาษา(ไม่ใช่ภาษาพูด) แล้วทักษะทางภาษามีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมภายใน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมจากภายนอก ผลการวิเคราะห์การถดถอยอีกด้านหนึ่งบ่งชี้ว่า หลังการควบคุมเพื่อประเมินไอคิวทางวจนภาษาแล้ว รายงานเกี่ยวกับทักษะทางสังคมมีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมทั้งภายนอกและภายใน ประการสุดท้าย การวิเคราะห์ความถดถอยเพิ่มเติมบ่งชี้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นตัวกลางให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับปัญหาพฤติกรรมจากภายใน

ยานอินซิมบี (Nyanintsimbi, 2006 : 74) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระดับปฐมวัย ในเขตเมืองเคีปทาวน์ ตะวันออก ประเทศแอฟริกาใต้ โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศภายใน การศึกษาดูงานโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยที่ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัย พบว่า เมื่อครูได้รับการศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ประชุมเชิงปฏิบัติ การนิเทศภายใน จากผู้เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนจากมหาวิทยาลัย ทำให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ได้ฝึกทักษะ ได้ปฏิบัติจริง จนสามารถจัดทำแผนการจัดการประสพการณ์ นำแผนที่ได้ไปใช้งานได้จริง ทำให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพแก่เด็กนักเรียนเพิ่มขึ้น ตลอดจนเป็นแบบอย่างให้แก่ครูโรงเรียนอื่นได้ยึดถือ นำไปปฏิบัติต่อได้

เดวิส (Davis, 2008 : 96) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัดประสพการณ์ การเรียนรู้ ในโรงเรียนอนุบาลมลรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศแบบชี้แนะ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครู โรงเรียนอนุบาลในมลรัฐฟลอริดา จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนการจัดการประสพการณ์การเรียนรู้ แบบทดสอบ แบบสังเกต พฤติกรรม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าร้อยละและการพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) แผนการจัดการประสพการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่สร้างขึ้น เป็นแผนที่มีความสอดคล้องกับพัฒนาการเด็กแรกเกิดจนถึงหกปี และครอบคลุมเนื้อหาสาระของแต่ละประเภท 2) จากการสังเกตพฤติกรรมการเล่นของเด็ก พบว่า กิจกรรมการเล่นที่ระบุไว้ในแผนการจัดการประสพการณ์ มีส่วนทำให้นักเรียนมีการพัฒนาการ ด้านความคิด พัฒนาการด้านการกระทำ พัฒนาการด้านภาษา และพัฒนาการด้านอารมณ์ พัฒนาการด้านจิตใจได้ดีขึ้น เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศโดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และการลงมือปฏิบัติจริง บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน ผลที่ได้ทำให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ และมีความมั่นใจในการจัดทำแผนการจัดการประสพการณ์การเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถใช้ศักยภาพของตนเองมาพัฒนางานได้ด้วยตนเองได้อย่างเต็มกำลังและมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในการจัดทำแผนการจัดการประสพการณ์การเรียนการสอน เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือครูผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับปฐมวัยให้มีความรู้ความสามารถ ในการจัดทำแผนการจัดการประสพการณ์การเรียนการสอน และนำแผนการจัดการประสพการณ์การเรียนรู้ ไปจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ในการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในครั้งนี้คือการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเน้นให้ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดการประสพการณ์การเรียนรู้ ให้ครูได้ฝึกปฏิบัติให้มีทักษะในการจัดทำแผนประสพการณ์การเรียนรู้ ตามกรอบเนื้อหา การเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การพัฒนาแผนการปฏิบัติ (Plan) เพื่อปรับปรุงสิ่งที่ปัญหา 2) การปฏิบัติตามแผน (Action) ซึ่งเป็น

การดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้อย่างละเอียด รอบคอบ 3) การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) เป็นการบันทึกข้อมูลหลักฐานหรือร่องรอยต่าง ๆ เกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติ 4) การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) เป็นกระบวนการประเมินทบทวนการปฏิบัติหรือ การตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้นำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ PAOR มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนชัดเจน สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน ตามมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็ก และเน้นให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะก่อให้เกิด ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันจะเกิดความผูกพันในการทำงานมากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาในครั้งนี้ บรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY